

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๕๗ ตอนที่ ๕๖๑ – ๕๗๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๕๖๑

เรื่องของทีนอน ใน **อังคุตตรนิกาย ติกนิบาตร หัตถกสูตร** ข้อ ๔๗๔ มีข้อความที่หัตถกราชกุมารได้สนทนากับพระผู้มีพระภาค ข้อความมีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่บนที่ลาดใบไม้ ในสี่สัปดาห์ ข้างทางโคใกล้เมืองอาฬวี ครั้งนั้นแล หัตถกราชกุมารชาวเมืองอาฬวี เทียวเดินพักผ่อนอยู่ เมื่อกำลังเดินพักผ่อน ได้เห็นพระผู้มีพระภาคประทับนั่งอยู่บนที่ลาดใบไม้ ในป่าสี่สัปดาห์ ข้างทางโค ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ พระองค์ทรงเป็นสุขดีหรือ

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

ดูกร กุมาร ฉันอยู่เป็นสุขดี ก็แหละ ฉันเป็นคนหนึ่งในจำนวนคนที่เป็นสุขในโลก ฯ

หัตถกราชกุมารทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ ราตรีฤดูเหมันต์เยือกเย็น ระหว่าง ๔ วัน เป็นสมัยหิมะตก พื้นดินแข็งแต่กระแจะ ที่ลาดใบไม้บาง ใบต้นไม้ห่าง ผ้ากาสายะเย็น ทั้งลมเวรัมพ-วาตอันเยือกเย็นก็กำลังพัด ฯ

ก็แหละลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสอย่างนี้ว่า

อย่างนั้นกุมาร ฉันเป็นสุขดี ก็แหละ ฉันเป็นคนหนึ่งในจำนวนคนที่อยู่เป็นสุขในโลก

แล้วตรัสต่อไปว่า

ดูกร กุมาร ถ้าเช่นนั้น ฉันจักยอถามท่านในข้อนี้ ท่านพึงพยากรณ์ปัญหา นั้นตามที่ท่านชอบใจ

ดูกร กุมาร ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีในโลกนี้ พึงมีเรือนยอดที่เขาฉาบทาทั้งภายในภายนอก ลมพัดเข้าไม่ได้ มีบานประตูมิดชิด มีหน้าต่างปิดสนิท ในเรือนยอดนั้นพึงมีบัลลังก์ ซึ่งลาดด้วยผ้าลาดมีขนยาว ลาดด้วยเครื่องลาดขาว ทอดด้วยขนสัตว์ยาว ลาดด้วยเครื่องลาดขาวด้วยดอกไม้ ลาดด้วยเครื่องลาดชั้นสูงคือหนังชะมด ข้างบนมีเพดาน มีหมอนสีแดงวางไว้ทั้งสองข้าง ตามประทีปน้ำมันไว้สว่างไสว ปชาบดี ๔ นางพึงบำรุงบำเรอด้วยวิธีที่น่าชอบอกชอบใจ ดูกร กุมาร ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีนั้นอยู่เป็นสุขหรือหาไม่ หรือท่านมีความคิดเห็นเป็นไฉนในเรื่องนี้ ฯ

หัตถกราชกุมารกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีนั้นพึงอยู่เป็นสุข และเขาเป็นคนหนึ่งในจำนวนคนที่อยู่เป็นสุขในโลก ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร กุมาร ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี พึงเกิดความร่ำร้อนที่เป็นไปทางกายหรือทางจิต ซึ่งเกิดแต่ราคะอันเป็นเหตุทำให้ผู้ที่ถูกมันเผาอยู่เป็นทุกข์มิใช่หรือ

หัตถกราชกุมารกราบทูลว่า

อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร กุมาร คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีนั้น ถูกความร่ำร้อนอันเกิดแต่ราคะใดแผดเผาอยู่จึงอยู่เป็นทุกข์ ราคะนั้นตถาคตละได้เด็ดขาดแล้ว ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เหมือนตาลยอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา เพราะฉะนั้น เราจึงอยู่เป็นสุข

อย่าลืม เป็นธรรมดาด้วย ไม่ใช่เพียงชั่วคราวชั่วคราว แต่ว่าทำให้เหมือนตาลยอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา

ดูกร กุมาร ท่านจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีนั้น
พึงเกิดความเร่าร้อนที่เป็นไปทางกายหรือทางจิต ซึ่งเกิดแต่โทสะ ฯลฯ ซึ่งเกิดแต่โมหะ
อันเป็นเหตุทำให้ผู้ที่ถูกมันเผาอยู่เป็นทุกข์มิใช่หรือ ฯ

หัตถกราชกุมารกราบทูลว่า

อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร กุมาร คฤหบดีหรือบุตรคฤหบดีนั้น ถูกความเร่าร้อนอันเกิดแต่โทสะ ฯลฯ
เกิดแต่โมหะใดแผดเผาอยู่จึงอยู่เป็นทุกข์ โทสะ โมหะนั้น ตถาคตละได้เด็ดขาดแล้ว
ถอนรากขึ้นแล้ว ทำให้เหมือนตาลยอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา
เพราะฉะนั้น เราจึงอยู่เป็นสุข ฯ

พราหมณ์ผู้ดับกิเลสได้แล้ว อยู่สบายทุกเมื่อแล ผู้ใดไม่ติดอยู่ในกาม ผู้นั้น
เป็นผู้เยือกเย็นหมดอุปธิ ตัดธรรมชาติเครื่องมาข้องเสียทุกอย่าง ปราบปรามความ
กระวนกระวายในหทัยได้ เข้าไปสงบแล้ว ถึงความสงบใจ อยู่สบาย ฯ

วันนี้ลองพิสุจน์ธรรม ในขณะที่นอน สุขหรือทุกข์ ด้วยโลภะ หรือด้วยโทสะ
หรือด้วยโมหะ ด้วยกิเลสประการต่าง ๆ ถ้ายังมีกิเลสจะลืมนึกว่า ที่นอนนั้นสบายแค่
ไฉน เพราะว่าความทุกข์ที่เกิดจากกิเลสในขณะนั้นจะทำให้เป็นผู้เร่าร้อน ไม่ใช่เป็นผู้ที่
สงบ ไม่ใช่เป็นผู้ที่สบาย

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ท่านจะรู้สึก
ในขณะที่ท่านนอนพักผ่อนร่างกายนั้น ถ้าสติเกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลัง
ปรากฏ จะไม่เดือดร้อนด้วยประการใด ๆ เลย ไม่ว่าสภาพธรรมที่ปรากฏนั้นจะเป็น
กุศลหรืออกุศลอย่างไร ก็เป็นเพียงสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล
เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ไม่อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา และก็ดับไป

ถ. เรื่องการนอน ผมเคยผ่านมามากทั้งที่นอนแข็งและที่นอนนุ่ม ที่นอนแข็งนั้น
จะดีตอนตื่น ถ้าผู้ใดนอนที่นอนแข็ง ๆ พอตื่นล้มตาลุกได้ทันที นี่เป็นความจริง แต่ถ้า
นอนที่นอนนุ่ม ๆ ตอนนี้มีเตียงสปริง จะถูกผ้าหรือสปริงห่อไว้ทั้งตัวเลย เวลาตื่นขึ้นมา
พลิก ๓ ตลบ ๔ ตลบ ก็ยังลุกขึ้นไม่ไหว เวลาจะลุกมีอกดลงไป ร่างกายจะหนัก ลุกขึ้น

ยากจริง ๆ แต่ถ้านอนที่ศาลาวัด ลืมตาเมื่อไร ลุกขึ้นได้เมื่อนั้น นี่เป็นความจริง ที่นอนแข็ง ๆ ประโยชน์อยู่ตรงนี้ และความสดใสก็ต่างกันอีก นอนที่นอนแข็ง ๆ ตื่นขึ้นมาไม่ค่อยงัวเงีย แต่ถ้านอนที่นอนนุ่ม ๆ ตื่นขึ้นมาก็ยังงัวเงีย สะลึมสะลืออีกตั้งนาน

ผมมีปัญหา ที่ในพระวินัยปิฎกกล่าวว่า ที่นอนสูงต้องตัดขาออก จุดมุ่งหมาย อยู่ตรงไหน

ส. เพื่อทำลายการเป็นที่นอนที่ไม่เหมาะไม่ควร ให้เป็นที่นอนที่เหมาะสมที่ควร ตามที่ได้ทรงบัญญัติไว้

ถ. ตามความคิดเห็นของผม ไม่ได้เกี่ยวกับความสุขความสบายอะไรเลย

ส. คฤหัสถ์สมัยนี้ใจดี สมัยโน้น พอเห็นก็เพ่งโทษติเตียนโทษหนาว่า เหมือนชาวบ้านบริโภคกาม สมณะกับคฤหัสถ์มีชีวิตที่ต่างกัน ซึ่งถ้ายังมีความวิจิตรในเรื่องที่นอน ชีวิตของบรรพชิตก็จะไม่ต่างกับคฤหัสถ์ ฉะนั้น ต้องให้เหมาะสมกับสมณเพศด้วย เป็นผู้ทีละเล็กละน้อยจากการครองเรือน จากความยินดีในทรัพย์สมบัติ ในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงพอจะ แต่จุดประสงค์จริง ๆ นั้น เพื่อให้เป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญา ไม่ใช่ให้นอนเพลิน จะเป็นที่นอนแข็งหรือที่นอนอ่อนก็ตาม ถ้าเป็นผู้ที่หมกมุ่น ห่วงใย กังวลในการนอน หรือว่าเป็นผู้ที่พอใจที่จะนอนเพลิน ไม่ใช่เป็นผู้ที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมเพื่อขัดเกลากิเลสแล้ว ก็ไม่เป็นประโยชน์

เพราะฉะนั้น จุดประสงค์นอกจากจะให้เหมาะสมควรแก่เพศสมณะแล้ว ก็ยังเพื่อการขัดเกลากิเลส ไม่ใช่เป็นผู้ที่หมกมุ่น หรือว่าเพลิดเพลินในการนอนสบาย

ข้อความใน **อังคุตตรนิกาย จักกนิบาต กุสลสูตร ข้อ ๒๘๘** มีข้อความเกี่ยวกับเรื่องการนอนว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่เรือนในเวลาเย็น เสด็จเข้าไปยังศาลาที่บำรุง ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้แล้ว แม้ท่านพระสารีบุตรก็ออกจากที่เรือนในเวลาเย็น เข้าไปยังศาลาที่บำรุง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง แม้ท่านพระมหาโมคคัลลานะ แม้

ท่านพระมหากัสสปะ แม้ท่านพระมหากัจจายนะ แม้ท่านพระมหาโกฏฐิกะ แม้ท่านพระมหาจุณฑะ แม้ท่านพระมหากัปปินะ แม้ท่านพระอนุรุทธะ แม้ท่านพระเรวตะ แม้ท่านพระอาณนที ก็ออกจากที่เรือนในเวลาเย็น เข้าไปยังศาลาที่บำรุง ถวายบังคม พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงยับยั้งอยู่ด้วยการประทับนั่งสิ้นราตรีเป็นอันมาก แล้วทรงลุกจากอาสนะเสด็จเข้าไปยังพระวิหาร แม้ท่านเหล่านั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จไปไม่นาน ต่างก็ลุกจากอาสนะ ได้ไปยังวิหารของตน ๆ แต่พวกภิกษุใหม่บวชไม่นาน มาสู่ธรรมวินัยนี้ไม่นาน ต่างก็นอนหลับกอดพ้นอยู่ ณ ศาลาที่บำรุงนั้นจนพระอาทิตย์ขึ้น พระผู้มีพระภาคได้ทรงเห็นภิกษุเหล่านั้น ซึ่งต่างก็นอนหลับกอดพ้นอยู่จนพระอาทิตย์ขึ้นด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักขุของมนุษย์ แล้วเสด็จเข้าไปยังศาลาที่บำรุง ประทับนั่งบนอาสนะที่ได้ปูลาดไว้แล้ว ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย พระสารีบุตรไปไหน พระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะ พระมหากัจจายนะ พระมหาโกฏฐิกะ พระมหาจุณฑะ พระมหากัปปินะ พระอนุรุทธะ พระเรวตะ พระอาณนที พระสาวกชั้นเถระเหล่านั้นไปไหน

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านเหล่านั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จไปไม่นาน ต่างก็ลุกจากอาสนะ แล้วได้ไปยังวิหารของตน ๆ

นี่คือผู้มีสติไม่หลับ เมื่อพระผู้มีพระภาคประทับอยู่สิ้นราตรีเป็นอันมาก ท่านก็นั่งอย่างนั้น พอพระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากศาลาที่บำรุงกลับไปสู่พระวิหาร ไม่นาน ท่านเหล่านั้นก็กลับไปสู่วิหารของท่าน แต่ว่าพระภิกษุใหม่ไม่เป็นเช่นนั้น นอนหลับกอดพ้นจนถึงพระอาทิตย์ขึ้น

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเป็นพระเถระหรือหนอ เธอทั้งหลายเป็นภิกษุใหม่ นอนหลับกอดพ้นอยู่จนพระอาทิตย์ขึ้น

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอทั้งหลาย
ได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า พระราชาผู้กษัตริย์ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรง
ประกอบภรณ์นอนสบาย เอนข้างสบาย บรรทมหลับสบายตามพระประสงค์อยู่ เสวย
ราชสมบัติอยู่ตลอดพระชนม์ ย่อมเป็นที่รักเป็นที่พอใจของชาวชนบท ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า

หามิได้พระเจ้าข้า ฯ

ใครก็ตามซึ่งเป็นคนที่หมกมุ่นในการนอนสบาย นอนเพลิน ไม่กระทำหน้าที่
ของตนให้ถูกต้องตามควรที่จะกระทำอย่างนั้น ก็ย่อมจะไม่เป็นที่รักที่พอใจของใคร
แม้จะเป็นพระราชาผู้กษัตริย์ ได้รับมูรธาภิเษกแล้วก็ตาม

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ดีละ ข้อนั้นแม้เราก็ไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟังมาแล้วว่า
พระราชาผู้กษัตริย์ได้รับมูรธาภิเษกแล้ว ทรงประกอบภรณ์นอนสบาย เอนข้างสบาย
บรรทมหลับสบายตามพระประสงค์อยู่ เสวยราชสมบัติอยู่ตลอดพระชนม์ ย่อมเป็นที่
รัก เป็นที่พอใจของชาวชนบท

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอทั้งหลาย
ได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า ท่านผู้ครองรัฐ ท่านผู้เป็นทนายทแห่งตระกูล ท่านผู้
เป็นเสนาบดี ท่านผู้ปกครองบ้าน ท่านผู้ปกครองหมู่คณะ ประกอบภรณ์นอนสบาย
เอนข้างสบาย นอนหลับสบายตามประสงค์ ปกครองหมู่คณะอยู่ตลอดชีวิต ย่อมเป็น
ที่รัก เป็นที่พอใจของหมู่คณะ ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า

หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ดีละ ข้อนั้นแม้เราก็ไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟังมาแล้วว่า ท่าน
ผู้ปกครองหมู่คณะ ประกอบภรณ์นอนสบาย เอนข้างสบาย นอนหลับสบายตาม
ประสงค์ ปกครองหมู่คณะอยู่ตลอดชีวิต ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของหมู่คณะ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน เธอทั้งหลาย ได้เห็นหรือได้ฟังมาบ้างไหมว่า สมณะหรือพราหมณ์ประกอบกรณอนสบาย เอนข้างสบาย นอนหลับสบายตามประสงค์ ไม่คู้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร ไม่เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ประกอบกรณเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งวันคืน แล้วกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า

หามิได้ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ดิละ ข้อนั้นแม้เราก็ไม่ได้เห็น ไม่ได้ฟังมาแล้วว่า สมณะหรือพราหมณ์ประกอบกรณอนสบาย เอนข้างสบาย นอนหลับสบายตามประสงค์ ไม่คู้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ไม่รู้ประมาณในโภชนะ ไม่ประกอบความเพียร ไม่เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย ไม่ประกอบกรณเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งวันคืน แล้วกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบันเข้าถึงอยู่

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักเป็นผู้คู้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย จักเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ จักเป็นผู้ประกอบความเพียร จักเป็นผู้เห็นแจ้งกุศลธรรมทั้งหลาย จักประกอบกรณเจริญโพธิปักขิยธรรมทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายแห่งวันคืนอยู่

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบ สูตรที่ ๗

จริงไหม ถ้าเห็นภิกษุที่ท่านเอาแต่นอน จะรู้สึกอย่างไร มีศรัทธาเลื่อมใสอนุโมทนาหรือไม่ ตามความเป็นจริง ชาวบ้านจะฟังโทษติเตียนไหม และถึงแม้ฆราวาสเอง ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ จะไม่หวังการนอนเหมือน

อย่างเคย บางท่านอาจเคยเป็นห่วงเรื่องการนอน คิดว่าท่านนอนน้อยไป หรือว่านอนไม่หลับ แต่ถ้าสติเกิดในเวลานั้นที่ไม่หลับ จะเห็นคุณค่าว่า การตื่นมีประโยชน์จริง ๆ

ท่านจะนอนไม่หลับด้วยเหตุผลใดก็ตาม ไม่ควรจะกังวลเลย ถ้าสติเกิดจะเห็นค่าของการรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง เพราะว่านามธรรมและรูปธรรมแต่ละขณะย่อมเกิดขึ้นตามความวิจิตรของการสะสมของจิตของแต่ละท่าน

ทุกคนนอนอยู่ในเวลานอน แต่ว่าความวิจิตรของจิตทำให้สภาพนามธรรมทั้งหลายที่เกิดปรากฏในขณะนั้นต่าง ๆ กันไปตามการสะสม ซึ่งในขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน แต่ถ้าสติไม่เกิด ไม่ระลึกรู้ จะไม่เห็นความไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์บุคคลของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นตามปกติตามความเป็นจริงเลย ซึ่งความวิจิตรของสภาพธรรมเป็นสิ่งที่ปัญญาควรจะรู้ชัด จึงจะละการยึดถือสภาพธรรมที่เกิดวิจิตรต่าง ๆ นั้น และรู้ว่าเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยจริง ๆ

เพราะฉะนั้น ประโยชน์ของการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติ จะทำให้ท่านไม่กังวล แม้ว่าจะนอนไม่หลับ หรือว่าเป็นผู้ที่นอนน้อย แต่ถ้าท่านเป็นผู้ที่ไม่อบรมเจริญสติปฏิฐาน อาจจะมี ความปรารถนาในการนอนเพลิน หมกมุ่นในการนอน หรือว่าเป็นผู้ที่ใคร่ต่อการนอนโดยที่ไม่เห็นว่า ถึงแม้ว่าจะไม่หลับด้วยประการใด ๆ ก็ตาม ถ้าสติเกิด สามารถที่จะสังเกต สำเนียง ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น จะเป็นประโยชน์กว่าการหลับ

๕๖๒

ขอตอบจดหมายของท่านซึ่งเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๘๕/๘๘ ร้านปัมเหล็กทุ่ง
ธรรม ตำบลบุคคโล ตรอกศาลเจ้าโกบือ ธนบุรี นครหลวง ท่านแสดงชื่อของท่าน
และต่อไปมีข้อความว่า

ผมฟังท่านอาจารย์บรรยายธรรมมานานแล้ว ที่ชอบมากคือ อาจารย์ได้ยกเอา
พระสูตรต่าง ๆ มาพูด ถ้าท่านอาจารย์ยกมาพูดเสียทั้งหมดก็ไม่มีปัญหาอะไรที่จะต้อง
ขัดแย้งกันเป็นธรรมหมู่ ธรรมพวก ธรรมเรา ธรรมเขา พระพุทธเจ้าของเรานั้นท่านเป็น
ผู้แสดงธรรมเข้ากับเหตุการณ์ สถานที่ อุปนิสัย นี่เป็นพระญาณของพระองค์ท่าน ก็
ถ้าเรา ๆ นี้เล่า ก็พอจะคาดคะเนได้ ที่พระองค์ชอบมาก คือ การอนุโลมไปตามวิสัย
ของเขา แล้วเชื่อมธรรมเข้าไป ก็คือ ดักใจคนด้วยพระปัญญาอันชาญฉลาด

อาจารย์ครับ ก็การสร้างสมบุญบารมีมาต่างกัน มันเข้ากันได้ยาก ฟัง
พระพุทธเจ้าเทศน์อยู่ที่เดียวกัน ก็ยังยิ่งหย่อนกว่ากัน ไม่ใช่ว่าไม่ตั้งใจ มันเป็นอนิจจัง
ดอกบัว ๔ เหล่าก็อย่างนั้น มันเหมือนกันไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น แนวทางที่จะได้ก็
ต่างกัน แม้แต่อุบายก็ต่างกัน เรื่องที่อาจารย์ไม่อนุโลม หรือไม่ปฏิบัติตามอุปนิสัยของ
ผู้ปฏิบัติ ผมฟังมานาน บางครั้งอาจารย์ก็เสียดสีอาจารย์อื่น คือ ฟังแล้วไม่เข้ากับ
ธรรมเพื่อละอภิชฌาโทมนัสในโลกออกเสียเลย

เช่น ในเช้าของวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน อาจารย์พูดว่า “เดิน อาจารย์บางท่านก็
ว่าเดินไม่เป็น” ดังนี้ เป็นต้น นี่เป็นคำพูดของผู้แสดงธรรมชาดองค์ธรรม คือ แสดง
ธรรมกระทบตนและผู้อื่น มันเป็นอย่างไร ก็เป็นดังนี้ คำว่า กระทบตน ยังไม่รู้สีกตัว
คูชิว่าเป็นกิเลสหยาบหรือละเอียดอย่างไร ล่วงออกมาทางไหน และกระทบผู้อื่นนั้น
ก็คือ มันไปกระทบกับคำสอนของเขาเข้า เพราะคำพูดเป็นปฏิปักษ์กัน ผมไม่เข้าใจ
เลยว่า อาจารย์ทำไมไม่รู้ถึงอุบายต่าง ๆ กันเพื่อให้เกิดปัญญา ให้เกิดความสงบ
เพราะอุปนิสัยมันต่าง ๆ กัน สัตว์ในโลกนี้มากภูมิเกิด พระองค์ตรัสรู้ร้อยสี่ ๔ ก่อน

ตรัสรู้พระองค์ก็ใช้อุบาย คือ อุบายทางใจ และต้องหาสถานที่ด้วย ก็มีภูฐาน ๔๐ ใน ๔๐ อย่างนี้ เป็นอุบายให้จิตเขาเข้าทำงาน เข้าไปตั้งไว้เพื่อให้จิตเขาอยู่ เรื่องรายละเอียดมันมากมาย เมื่อจิตอยู่ ก็จะทำให้จิตเขาเข้าหาอุบายพิจารณารูปนามอีกทีหนึ่ง อันนี้จะไม่ต้องใช้สถานที่หรือ เพราะเจ้าจิตนี้มันมันซัดสาย นิเวศน์ครอบงำ อย่างอาจารย์นี้ก็มีกำแพงและขัดเคืองใจอยู่ การพูดธรรมนี้ต้องมีคุณธรรมพระอนาคามีถึงแม้ผู้ปฏิบัติจะยังไม่ถึงคุณธรรมนั้นก็ตาม

เออละ มาพูดถึงเรื่องการเดิน หรือการสอนเดินนิดหน่อย คือ การสอนเดินนี้เป็นประโยชน์มาก เพราะเป็นอริยาบทหนึ่งในมหาสติปัฏฐาน ๔ ในกายานุปัสสนา คือตามรู้เห็นแม้เล็กน้อย หรือจุดน้อยในส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย เป็นไปด้วยอาตาปีเพียร สัมปชาโน รู้สึกอยู่เสมอ สติมา มีสติ ไม่เผลอ พูดกันอย่างง่าย เป็นอยู่อย่างนี้เป็นวิชา นำอภิขมา โทมนัส กายกรรม มโนกรรม วจีกรรมออก ไม่มี ขณะปฏิบัติอยู่จนกว่าจะตื่น หรือถึงขั้นพุทโธ ถ้าเผลอ เป็นอวิชชา อกุศลก็เข้ามา นี่เป็นอุบายไม่ใช่ของจริง แต่เป็นอุบายเพื่อให้เห็นของจริง จำเป็นต้องหาสถานที่วิเวกใหม่ จึงจะมีจิตสุกได้ ถ้าไม่เข้าใจคุณวรคองค์ที่ ๘ ไม่ต้องอธิบาย อาจารย์อธิบายเอง

พระผู้มีพระภาคท่านพูดว่า เป็นฆราวาสคับแคบ เป็นพระดี กายวิเวก แล้วจิตต้องฝึกอีก ผมเคยได้อ่านว่า ไม่อยู่ร่วมคลุกคลีกับหมู่คณะ ถ้าจะพูดคุยก็พูดคุยโดยจิตไม่หวั่นไหว ถ้าเป็นชาย หญิงเป็นมลทิน ถ้าหญิง ชายเป็นมลทิน พระสาวกของพระพุทธเจ้า แล้วไม่หาที่วิเวกแทบจะไม่มี อย่างเอาคน ๒ คน หรือส่วนมากที่เกิดมาพร้อมเพื่อจะรองรับการตรัสรู้ของพระองค์มาเป็นที่ตั้งเลย เรามันเป็นแดงโมปลายเครือแล้ว ความลึกซึ้งของธรรม บรรลุธรรมนี้ลึกซึ้งเช่นไร แค่นั้น ครั้งตรัสรู้ใหม่ ๆ พระองค์ท้อพระทัยไม่ใช่หรือ

ป.ล. การปฏิบัติ ก็ปฏิบัติที่กายใจนี้แหละ ต้องให้ได้อุบายมีกำลังก่อน ตามโพธิปักขิยธรรมนั้นแหละ ทำกสิณก็ดี สติปัฏฐานก็ดี แล้วแต่อุปนิสัยของแต่ละบุคคลที่จะไปจับเอาส่วนใดส่วนหนึ่ง ไม่เหมือนกัน บางทีไม่เป็นไปตามองค์ของกสิณที่จำกัดไว้ก็ได้ แต่ก็อยู่ในกสิณ ในสติปัฏฐานนั้นแหละ ทุกอย่างต้องหาสถานที่ที่นั่น ต้องให้

เป็นไปเพื่อความวิเวกทั้งนั้น อย่าลืมว่า พุทธธรรมต้องใช้คุณธรรมของพระอนาคามี ในขณะที่พูดจับใจคนเป็น ตอนนี้อย่าลืมไม่ได้ใช้คุณธรรมของพระอนาคามีหรอก เพราะผม ยังไม่ได้พุทธธรรม เพียงแต่ค้านอาจารย์ จิตเป็นฝ่ายบาป พอเลิกเขียนก็ฝึกต่อไป ผม จะรอรับฟังคำตอบของอาจารย์ เพื่อที่อาจารย์จะอธิบายความให้หลุดออกจากคำที่ผม กล่าวนี้

ผมขอให้อาจารย์เจริญสุข เจริญธรรม ตลอดกาลนิพพานเทอญ

ส. ขอบพระคุณท่านสำหรับคำอวยพร แต่ที่ท่านบอกว่า ตอนนี้อย่าลืมไม่ได้ใช้ คุณธรรมพระอนาคามี เพราะยังไม่ได้พุทธธรรม เพียงแต่ค้านอาจารย์ ค้านด้วยธรรม หรือเปล่า ถ้าค้านด้วยธรรมก็เหมือนกับพุทธธรรม เว้นเสียแต่ท่านจะไม่ได้คัดค้านด้วย ธรรม จึงจะไม่ใช่เป็นการพุทธธรรม

จดหมายฉบับนี้ ขอเรียนตอบว่า เรื่องใหญ่ที่สุดของการที่ท่านเห็นว่าเป็นการ ขัดแย้ง เป็นการคัดค้าน ก็เพราะว่ายังมีความเข้าใจผิดในเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติเจริญ สติปัฏฐาน ถ้าท่านมีความเข้าใจถูกต้องในการอบรมเจริญปัญญา เป็นผู้ที่มีปกติเจริญ สติปัฏฐานแล้ว จะไม่มีปัญหาเรื่องของสถานที่เลย

ท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง เวลาที่ท่านเข้าพรรษา ท่านก็ไปอยู่วัด เป็นผู้ที่มีปกติอบรม เจริญสติปัฏฐานที่นั่น ไม่ใช่เป็นผู้เข้าใจผิดในข้อปฏิบัติ เพราะฉะนั้น ที่สำคัญกว่า สถานที่ ควรที่จะได้พิจารณาว่า ท่านเข้าใจถูกต้องในเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติอบรม เจริญสติปัฏฐานแล้วหรือยัง เพราะว่าตราบใดที่ยังเข้าใจผิดอยู่ ก็จะมีปัญหาอยู่เสมอ ในเรื่องของสถานที่

สำหรับที่ท่านต้องการให้ตอบ เพื่อที่จะอธิบายความให้หลุดออกจากคำที่ท่าน กล่าว ข้อที่ ๑. ที่ท่านเขียนมาว่า บางครั้งก็เสียดสีอาจารย์อื่น ขอเรียนให้ทราบว่า การที่พูดถึงธรรมเท่าที่ได้บรรยายแล้วทั้งหมด ก็ด้วยการไตร่ตรองแล้วหลายครั้งก่อน พูด ด้วยการพิจารณาแล้วพิจารณาอีกว่า ควรหรือไม่ควรพูด เพื่อประโยชน์หรือโทษ แก่ผู้ฟัง ถ้าท่านจะคิดว่า เป็นการกล่าวเสียดสี โดยท่านถือว่า ไม่ตรงกับคำสอนของ ท่านผู้อื่น ขอให้ท่านคิดถึงว่า ก่อนที่จะได้กล่าว ก่อนที่จะได้พูดข้อความนั้นไป ไม่ใช่

พูดไปเพราะหลงลืมสติ ขาดสติ หรือด้วยอกุศลจิต แต่ได้คิดแล้วคิดอีกหลายครั้งว่า สมควรหรือยังที่จะพูด เมื่อถึงเวลาที่สมควร คือ เมื่อท่านผู้ฟังมีความเข้าใจบ้างในเรื่องของการพิจารณาเหตุผลตามความเป็นจริง ก็ได้ยกเหตุผลในธรรมขึ้นกล่าวตามที่คิดว่า จะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาข้อปฏิบัติของท่านผู้ฟัง ให้มีความเข้าใจในข้อปฏิบัติที่ถูกต้องยิ่งขึ้น และไม่มีสักครั้งเดียวที่จะกล่าวโดยไม่ไดยกธรรมขึ้นแสดงในเหตุผลว่า ที่เป็นอย่างนั้น ๆ เพราะเหตุผลประการใด

เพราะฉะนั้น จึงไม่ใช่เป็นการพูดโดยไม่ได้คิด คิดก่อนทุกครั้ง บางอย่างบางประการก็คิดหลายครั้ง และบางอย่างบางประการก็คอยเวลาที่ว่า สมควรหรือยังที่จะพูด เพราะว่าโดยมากท่านผู้ฟังยังติดเรื่องสถานที่ โดยไม่พูดถึงข้อปฏิบัติ ท่านยกเรื่องสถานที่ขึ้นมาเป็นเรื่องใหญ่ เพื่อที่จะปิดบังข้อปฏิบัติของสถานที่นั้นว่าปฏิบัติอย่างไร

โดยมากทุกท่านที่ค้าน ท่านจะยกเพียงว่า สถานที่เป็นสิ่งที่จำเป็น แต่ท่านไม่ได้กล่าวถึงข้อปฏิบัติของท่านเลยในสถานที่นั้น ๆ ว่า ท่านปฏิบัติตรง คือ เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน หรือว่าปฏิบัติคลาดเคลื่อนจากความเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานอย่างไร

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะได้แสดงเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน มากหลายประการ แต่ท่านที่ยังติดอยู่ในข้อปฏิบัติซึ่งไม่ตรง คือ ไม่ใช่ข้อปฏิบัติที่เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ ก็ยังมี ด้วยเหตุนี้ เมื่อได้พิจารณาใคร่ครวญเพื่อประโยชน์ที่ท่านจะได้พิจารณา จึงได้กล่าวถึงเรื่องการเป็นผู้ที่มีปกติ กับการไม่เป็นผู้ที่มีปกติ เช่น เรื่องการเดิน

ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ปัญญาสามารถที่จะเกิดขึ้นรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังเดินตามปกติได้หรือไม่ได้ เพื่อประโยชน์แก่ท่านผู้ฟัง ซึ่งท่านจะได้คิดให้ถ่องแท้ว่า สภาพธรรมที่เป็นปัญญา เป็นสภาพธรรมที่ส่องลักษณะของสิ่งที่ปรากฏให้เห็นชัด ลักษณะที่เป็นรูป เป็นรูป ลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นนามธรรมอะไรจะรู้ได้ สติระลึกรับพิจารณาบ่อย ๆ เนือง ๆ จนปัญญาคมกล้าสามารถกระทำกิจของปัญญา คือ ส่องหรือแทงตลอดลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนั้น เห็น

สภาพธรรมนั้นตามความเป็นจริง นั่นจึงจะเป็นปัญญาที่ควรจะเจริญอบรม แต่ไม่ใช่เป็นการไปทำความไม่ปกติขึ้นมา รู้ และก็ไม่สามารถที่จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงได้

นี่คือประโยชน์ที่เข้าใจว่าจะเกิด สำหรับท่านผู้ฟังที่พิจารณาในเหตุผล ถ้าท่านฟัง และลองคิด ลองพิจารณาถึงลักษณะสภาพของปัญญา ซึ่งเป็นสภาพรู้ชัดแทงตลอด สองลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏให้เห็นชัดเจนว่า สภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้นเป็นอย่างไรมากตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น อย่าปกปิดข้อปฏิบัติ แต่ควรพิจารณาข้อปฏิบัติในสำนักต่าง ๆ ว่าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานหรือไม่ ถ้าไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานแล้ว ก็ไม่สามารถที่จะรู้ความจริงของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยได้เลย

ถ้าท่านไปรู้ขณะที่ไม่เป็นปกติ อบรมเจริญสิ่งที่ท่านคิดว่ารู้ชัด แต่ว่าไม่สามารถที่จะรู้ในสภาพธรรมที่เกิดปรากฏเพราะเหตุปัจจัยตามปกติได้ จะมีประโยชน์อะไร ในเมื่อถึงแม้ว่าท่านจะอบรมอย่างไร ก็ไม่ใช่การอบรมปัญญาที่รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ

กำลังเดินตามปกติ เป็นนามธรรม เป็นรูปธรรม ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ถ้าไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมในขณะที่กำลังเดินตามปกติ เมื่อไรปัญญาจะเกิดขึ้นรู้ว่า ขณะที่กำลังเดินตามปกติไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น

เพราะฉะนั้น การที่จะสามารถรู้ว่า สภาพธรรมที่กำลังเกิดปรากฏตามปกติตามความเป็นจริงไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ที่รู้รู้อย่างนี้ได้ต้องเกิดจากอะไร เหตุกับผลต้องตรงกัน ถ้าเป็นปัญญาที่รู้ได้ ก็จะต้องมาจากเหตุที่ตรง คือ เป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐาน รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติทีละเล็กทีละน้อยเพิ่มขึ้นจนกว่าจะเป็นความรู้ชัด เหตุกับผลต้องตรงกัน

ถึงแม้ว่าจะได้กล่าวถึงเหตุและผล โดยเฉพาะในเรื่องของการเป็นผู้ที่มีปกติ
อบรมเจริญสติปัฏฐานซึ่งควรอบรม ไม่ใช่ไปอบรมการเป็นผู้ไม่ปกติ นั่ง นอน ยืน เดิน
แต่ท่านไม่คิดถึงประโยชน์ของการพิจารณาธรรม ท่านเห็นเป็นการเสียดสี เพราะท่าน
ไม่ได้ดูจุดประสงค์ หรือประโยชน์ของการที่จะพิจารณาว่า ข้อปฏิบัติอย่างไรถูก
อย่างไรผิด อยากรู้จะทำให้อปัญญาเกิดขึ้นรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
ตามปกติตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะแสดงเหตุผลแล้ว ท่านก็ยังกล่าวว่า การไปหัดเดินนั้น
ถูกแล้ว ทำไมต้องหัดเดิน ถ้าเช่นนั้น ก็ต้องหัดนั่ง หัดอะไรหมดทุกอย่าง ซึ่งไม่ใช่ปกติ
เลย แล้วปัญญาก็จะสามารถรู้สภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติได้เมื่อไร ในเมื่อไปทำความ
ไม่ปกติให้เกิดขึ้น และเข้าใจว่ารู้ในขณะนั้น

ถ้าเหตุกับผลตรงกัน ที่ปัญญารู้สภาพธรรมตามปกติได้ ก็ต่อเมื่ออบรมสติ
ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ นี่ต้องเปลี่ยนเหตุแล้วใช่ไหม
ที่ท่านบอกว่าจะเป็นอย่างนั้นให้จิตอยู่ และภายหลังจะรู้ลักษณะของนามธรรมและ
รูปธรรมภายหลังนั้นคือเมื่อไร ตอนไหน

ถ้าเป็นการเริ่มระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติเมื่อไร
เมื่อนั้นปัญญาจึงจะค่อย ๆ เกิดขึ้น รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ
ได้ แต่ถ้ายังกระทำการไม่ปกติอยู่ ก็จะไม่รู้แต่การไม่ปกติ ถ้าจะรู้การเป็นปกติได้
ก็ต้องเริ่มเหตุ คือ การระลึกรู้ตามปกติ

จะเสียเวลาไปทำการไม่ปกติขึ้นมาทำไม ในเมื่อท่านเองก็ทราบว่า เมื่อพระผู้มี-
พระภาคตรัสรู้แล้ว ไม่ทรงโน้มพระทัยที่จะทรงแสดงพระธรรม เพราะความลึกซึ้ง
ของธรรมที่ปรากฏตามปกตินี้ลึกซึ้งจริง ๆ ยากแก่การที่จะรู้ได้ ถ้าไม่อบรมเหตุให้
ถูกต้อง

สภาพธรรมในขณะนี้ ลึกซึ้งเพราะเกิดดับทุกขณะ ไม่ใช่ตัวตน สภาพธรรม
ตามปกติในขณะนี้ มีความลึกซึ้งอย่างนี้ เพราะฉะนั้น ปัญญาที่จะรู้สภาพธรรม
ตามปกติ จะต้องอาศัยเหตุที่ถูกต้อง คือ การเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ที่ท่านเขียนมาว่า การสอนเดินนั้นมีประโยชน์มาก เพราะเป็นอิริยาบถหนึ่งในมหาสติปัฏฐาน ในกายานุปัสสนา

ซึ่งเท่าที่ได้ศึกษามาในมหาสติปัฏฐานทั้งหมด มีพยัญชนะที่ว่า เป็นผู้มียกติ เจริญสติ เป็นผู้มียกติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ มีสติเฉพาะหน้า คือ ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนั้น แต่ไม่มีข้อความว่า ให้มีการ ผิดปกติ หรือให้มีการเดินผิดปกติ หรือสอนเดิน ซึ่งไม่ใช่ตามปกติ ไม่มีการที่จะสอน ให้เดิน ที่ไม่ใช่เป็นปกติของการเดิน

ท่านเขียนมาว่า นี่เป็นอุบาย ไม่ใช่ของจริง และท่านก็คิดว่า การกระทำอย่าง นั้นเป็นอุบายที่มีประโยชน์

ขอเรียนให้ท่านพิจารณาในเหตุผลว่า ในเมื่อสภาพธรรมที่กำลังปรากฏเกิดดับ ไม่ใช่ตัวตน มีความลึกซึ้งอย่างยิ่ง การที่จะรู้ได้ก็ต้องอาศัยสติระลึกถึงลักษณะของ สภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติ เพราะฉะนั้น ควรที่จะเริ่มอบรมเจริญสติปัฏฐานเป็น ปกติ เพื่อที่จะได้ไม่เสียเวลา

เป็นการถูกต้องที่ว่า ชีวิตของฆราวาสคับแคบ เพราะถึงแม้ว่าจะอยู่บ้านใหญ่ ห้องใหญ่ แต่กิเลสกลุ่มรุ่มเสียจนแคบ เพราะไม่อิสระจากกิเลส เพราะฉะนั้น จึงสมควรที่ผู้ใดเห็นโทษของชีวิตฆราวาสที่คับแคบ ใครที่จะเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญ- สติปัฏฐานในเพศของสมณะ ก็สามารถที่จะกระทำได้โดยการอุปสมบทเป็นภิกษุ เพื่อที่จะได้เป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานในเพศของบรรพชิต

แต่อย่าคิดว่า การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นของง่ายเพียงในชาตินี้ชาติเดียว ถ้าดูชีวิตของพระสาวกที่ท่านรู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว จะเห็นได้ว่า ท่านอบรมปัญญา อบรมการเจริญสติปัฏฐานเป็นกัป ๆ นับไม่ถ้วน ตั้งแต่ครั้งสมัยของพระผู้มีพระภาค พระองค์ก่อน ๆ หลายพระองค์ กว่าที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

การรู้แจ้งอริยสัจธรรม ไม่ผิดจากการรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ตามปกติในขณะนี้ ต้องเป็นการตรงต่อสภาพธรรมที่ปรากฏด้วย ขอให้ท่านพิจารณา ว่า เพื่อประโยชน์หรือเพื่อโทษของท่านผู้ฟัง ถ้าเป็นเหตุเป็นผล เพื่อจะให้ท่านผู้ฟัง

พิจารณา ย่อมเป็นประโยชน์ แต่ถ้าไม่แสดงเหตุผล ถ้าไม่กล่าวถึงเรื่องเหตุผล มุ่งที่จะ
กระทบกระทั่งผู้อื่น นั้นเป็นอกุศล แต่ถ้ามีเหตุผลที่จะให้ท่านผู้ฟังพิจารณา ท่านก็ควร
พิจารณาในเหตุผลว่า ควรจะเป็นอย่างไร

๕๖๓

ขอตอบจดหมายของท่านผู้ฟังอีกฉบับหนึ่งเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๔๖๖/๑
บางพลัด ต.บางพลัด อ.บางกอกน้อย จ.กรุงเทพ

วันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ที่เคารพ

ผมมีความรู้ในด้านกัมมัฏฐาน จะขอถามท่านอาจารย์สุจินต์ว่า ผมจะออก
แสดงตัวจริง ๆ ได้ในด้านไหนดี แต่ผมเรียนในด้านนี้ ทางขอพรจากพระพุทธองค์ และ
ได้เดินธุดงค์ไปจังหวัดอยุธยา พักแรมข้างทางรถไฟและรถยนต์เป็นเวลา ๖ คืน และ
กลับมาสำเร็จวิชาที่บ้าน ในตอนต้นเดือนที่แล้ว เพราะผมขอหุติภัย จนสำเร็จ และ
มีหุติภัยเชื่อมโยง แต่มีค้อยว่าแตก และขอให้ผมหยุดยั้ง ดังนั้นผมขอถามท่าน
อาจารย์ว่า ผมจะมีทางยุติได้หรือไม่ จะทำอย่างไรให้หุติภัยหลุดไปจากการเชื่อมโยง
แต่พระพุทธองค์ได้บอกผมไว้ตอนจากไปว่า อีกประมาณ ๔ ปีเศษ ผมจะได้พบกับท่าน
อีก

ตอนนี้ผมเป็นคนยากจน เพราะมีคนคอยกลั่นแกล้ง และยังไม่มีเงินที่จะ
สนับสนุนในด้านวิชาที่สำเร็จ แต่ในบางพลัดนั้น มีคนไม่ค่อยดีเลย เขาหาว่าผมหยิ่ง
ไปสั่งสอนและให้วิชาแก่ผู้อื่น ให้การร่วมมือกับผู้อื่น ผู้อื่นจึงมีคนตั้งจดหมายที่ส่งไป
แล้วถึง ๒ ฉบับ ถ้าอาจารย์จะกรุณาเขียนจดหมายมาตอบผม ขอให้เขียนส่งที่ ...(ท่าน
ก็เขียนตำบลที่อยู่ของท่าน)

สุ. สำหรับท่านผู้นี้ ขอเรียนว่า ถ้าท่านฟังธรรมไปเรื่อย ๆ และไม่กังวลกับ
เรื่องหุติภัยของท่าน หมดไปเมื่อไร ก็จะทำให้ท่านเข้าใจธรรมตามความเป็นจริงยิ่งขึ้น
และวันหนึ่งก็อาจจะทำให้ท่านประพฤติปฏิบัติอบรมเจริญปัญญาในทางที่ตรงต่อ
ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏโดยไม่คลาดเคลื่อนได้ แต่ถ้าไม่ใช่อาศัยการฟัง

ธรรม ไม่พิจารณาในเหตุผลแล้ว ก็ย่อมจะผิดไปเรื่อย ๆ และคงจะไม่มีท่านผู้หนึ่งผู้ใด ช่วยเอาบุญทิพย์ออกจากตัวท่านได้

ท่านผู้ฟังมีความเห็นอะไรในเรื่องนี้บ้างไหม ท่านจะถือคุณผู้ฟังท่านนี้ประการใดบ้าง ในความคิดของท่าน

ผู้ฟัง .... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ก็ดีที่ท่านไม่ยกย่องในทางเสีย เพราะว่าจะทำให้เสียยิ่งขึ้น ถ้ากล่าวสนับสนุนว่าท่านมีบุญทิพย์ ซึ่งไม่ใช่ความจริง คนที่เข้าใจผิดอยู่แล้ว ก็จะยึดมันยิ่งขึ้น เข้าใจว่าตัวเองมีบุญทิพย์จริง ๆ แต่เหตุต้องสมควรกับผล

เพราะฉะนั้น สำหรับท่านผู้ฟังท่านนี้ ที่ท่านจะได้บุญทิพย์นั้น ท่านเจริญอบรมอย่างไร และบุญทิพย์ของท่านได้ยินอะไร ได้ยินเสียงอะไรที่ว่าเป็นทิพย์ เพราะว่า การที่จะมีคุณวิเศษคือบุญทิพย์ จะต้องอาศัยเหตุที่ถูกต้อง คือ การอบรมตามสมาบัติจนชำนาญคล่องแคล่วจริง ๆ และเป็นเรื่องที่จะต้องศึกษาเสียก่อนว่า ก่อนที่จะอบรมเจริญตามสมาบัติให้เกิดมานจิตขึ้นได้จริง ๆ นั้นจะต้องทำอะไร ไม่ใช่เพียงฟังและท่านก็คิดว่า ฌานจิตได้เกิดขึ้นแล้วกับท่าน หรือคิดว่าบุญทิพย์คุณวิเศษต่าง ๆ เกิดขึ้นแล้วกับท่าน ประการสำคัญที่ท่านจะพิจารณาได้โดยไม่ยาก คือ พระผู้มีพระภาคทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว ไม่มีรูปธรรมนามธรรมเกิดขึ้นอีกเลย เพราะฉะนั้น บุคคลที่ท่านพบไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าแน่นอน

น่าคิดใหม่ ข้อปฏิบัติผิดจะพาให้ไปถึงไหนได้ พาไปไหน ๆ ก็ได้ จนกระทั่งถึงกับเข้าใจว่า ตัวท่านเองมีบุญทิพย์ และถามดิฉันว่า ทำอย่างไรให้บุญทิพย์หลุดไปจากการเชื่อมโยง บุญทิพย์นี้ เวลาเมื่อแล้วเอาออกไม่ได้ ก็เป็นเรื่องลำบาก ขอเรียนให้ท่านผู้ฟังพิจารณาว่า การที่จะเดินทางตรง ๆ และถูกจริง ๆ ต้องประกอบด้วยเหตุผลจริง ๆ เพราะถ้าเป็นหนทางที่ไม่ถูก เป็นหนทางที่ผิดไปทีละเล็กทีละน้อยโดยไม่รู้ตัว ก็จะทำให้ผิดไปได้ไกลมากทีเดียว

ผู้ฟัง เรื่องพบพระผู้มีพระภาค ผมได้ฟังมา ๒ แห่ง เป็นพระอาจารย์มีชื่อเสียงอยู่ทางบ้านผม อยู่ธุดา ท่านเข้าฌานแล้วท่านก็ขึ้นไปอยู่ชั้นดาวดึงส์ ที่พระจุฬามณี

ได้พบพระพุทธเจ้านั่งอยู่ที่พระจุฬามณีพร้อมด้วยพระอรหันต์ ถ้าจะให้เราพูด ก็แปลว่า ท่านเคลิ้มไปแล้ว พระพุทธเจ้าเข้านิพพานแล้วจะมีอะไรเหลืออยู่ บาเล็มมีว่าอย่างนี้ อนุตมโส สุปิโน ตาปิ พระนิพพานแม้จะในฝันก็ไม่มี

ส. ขอเรียนถึงเหตุผลในการปฏิบัติธรรม เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณา เพราะว่าโดยมากที่ท่านปฏิบัติกันคลาดเคลื่อน ไม่ถูกต้อง เป็นเพราะเข้าใจความหมายของคำว่าปฏิบัติธรรมผิด เพราะถ้าจะแปลออกมาเป็นภาษาไทย ท่านก็เข้าใจว่าเป็นการทำ ท่านอาจจะคิดว่า ต้องกระทำให้หนึ่งสิ่งใดขึ้น โดยการไปสู่สถานที่หนึ่งที่ได้นั้นเป็นการทำ แต่ว่าการปฏิบัติธรรม ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นการเจริญอบรมมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งได้แก่ สัมมาสติ เป็นต้น

เมื่อได้อบรมเจริญ คือ เกิดขึ้นเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ย่อมจะมีความชำนาญในการที่จะระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ และปัญญาซึ่งสำเนียง สังกต ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ก็เริ่มรู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ซึ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลขึ้นทีละเล็กทีละน้อย

การปฏิบัติธรรม คือ การอบรมความเข้าใจถูกต้องให้เกิดขึ้น

การปฏิบัติธรรม คือ การอบรมเจริญปัญญาให้รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ตามปกติตามความเป็นจริง ไม่ใช่ต้องไปสู่สถานที่หนึ่งที่ใด ทำอาการกิริยาที่ไม่เป็นปกติและคิดว่า นั่นคือการปฏิบัติธรรม แต่ไม่ได้เป็นอย่างนั้น

การปฏิบัติธรรม คือ การอบรมเจริญปัญญา ความเข้าใจถูกต้องให้เกิดขึ้น นั่นคือปฏิบัติธรรม ไม่ใช่ความสงบ

เรื่องของการเจริญสติปัฏฐานนั้น เป็นการอบรมปัญญาเพื่อรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ เพราะฉะนั้น ขณะใดที่สติเกิด ขณะใดที่ปัญญารู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ นั่นคือ ปฏิบัติธรรมให้เกิดความเข้าใจถูกต้องในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น อย่างลืม ปฏิบัติธรรม คือ การอบรมเจริญปัญญาให้เข้าใจถูกต้องในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้นั่นเอง และไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดปฏิบัติ นอกจากมรรคมีองค์ ๘ ซึ่งตามปกติแล้ว มรรค ๕ องค์ คือ สัมมาทิฏฐิ ความเห็นถูก

สัมมาสังกัปปะ การจรดในลักษณะของอารมณ์ที่ถูก สัมมาวายามะ ความเพียรซึ่งเกิดกับจิตทุกดวง เว้นจิตที่ไม่ประกอบด้วยเหตุ ๑๖ ดวง ได้แก่ ทวิปัญญาวิมุตตญาณ เป็นต้น คือ ขณะที่กำลังเห็น ได้ยิน เหล่านี้ ไม่มีวิริยเจตสิกเกิดร่วมด้วย แต่ว่าขณะใดที่สติเกิด ขณะนั้นสัมมาวายามะซึ่งเป็นวิริยเจตสิกเกิดร่วมด้วย ไม่ต้องเป็นห่วงที่จะต้องไปเป็นตัวตนที่จะทำความเพียรประการหนึ่งประการใดเลย เพราะว่าขณะใดที่สติเกิด จะมีแต่เฉพาะสติอย่างเดียวไม่ได้ จะต้องมีโสภณธรรม เจตสิกอื่น ๆ เกิดร่วมด้วย เช่น สัมมาวายามะ เป็นต้น เพราะฉะนั้น ในมรรคมงคล ๕ ก็มี สัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ๑ สัมมาสังกัปปะ ได้แก่ วิตกเจตสิก ๑ สัมมาวายามะ ได้แก่ วิริยเจตสิก ๑ สัมมาสมาธิ ได้แก่ เอกัคคตาเจตสิกซึ่งเกิดกับจิตทุกดวง ๑ และ สัมมาสติ เป็นสภาพธรรมที่ระลึกได้ รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

นี่คือ การปฏิบัติธรรมของเจตสิกซึ่งเป็นมรรคมงคล ๘ ซึ่งปกติแล้วจะมีมรรคเกิดร่วมกันเพียง ๕ องค์ จนกว่าขณะใดที่โลกุตตรจิตเกิดขึ้น ประจักษ์แจ้งชัดลักษณะของนิพพานธาตุ ขณะนั้นจึงประกอบพร้อมกันทั้ง ๘ องค์ รวมทั้งเจตสิกอื่น ๆ ซึ่งเป็นโสภณเจตสิกเกิดร่วมด้วย

เพราะฉะนั้น การปฏิบัติธรรมไม่ใช่การทำอะไรที่ผิดปกติ แต่เป็นการกระทำความรู้ชัดในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมให้เกิดขึ้น โดยระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติเนื่อง ๆ บ่อย ๆ เพราะฉะนั้น ถ้ามีการระลึกได้ ก็รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนี้

ขณะนี้เมื่อสภาพธรรมใดปรากฏทางไหน ยังไม่เคยระลึกรู้ในลักษณะของสภาพธรรมนั้น ก็เป็นการหลงลืมสติ แต่เมื่อระลึกได้ ก็ระลึกตรงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพื่อศึกษา สังเกต ลำเนาหยก ให้เกิดความรู้ชัดในสภาพที่ไม่ใช่ตัวตน คือ เป็นเพียงสภาพของรูปธรรมซึ่งไม่ใช่สภาพรู้ หรือเป็นสภาพของนามธรรมซึ่งเป็นสภาพรู้ที่กำลังปรากฏในขณะนั้น แต่ไม่ใช่เป็นการทำความผิดปกติให้เกิดขึ้น ถ้าเข้าใจความเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานแล้ว ปัญหาเรื่องสถานที่ไม่มี แต่ตราบใดที่ยังมี

ปัญหาเรื่องสถานที่ แสดงให้เห็นว่า ยังไม่เข้าใจชัดในการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน

เพราะฉะนั้น ข้อปฏิบัตินี้สำคัญที่สุดที่จะเป็นเหตุให้บรรลุผล คือ ปัญญาที่รู้แจ้งอริยสัจ ๔ ได้หรือไม่ ถ้าข้อปฏิบัติผิด คลาดเคลื่อน ก็ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม ๔ แต่ถ้าเป็นข้อปฏิบัติที่ตรงต่อลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ก็จะทำให้ปัญญาเพิ่มขึ้น รู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏชัดเจนขึ้น จนประจักษ์แจ้งในอริยสัจธรรม ๔ ได้

ถ. เมื่อก่อนนั้น ผมฟังหลายอาจารย์ ฟังอย่างไรก็ไม่รู้ ผมบวชที่บ้านผมกับเพื่อน เขาบอกให้ฉันขำมือเดียว ให้ฉันสำรวจ และให้เดินช้า ๆ รู้สึกว่าขัดกับความรู้สึกผมอย่างมาก มาฟังอาจารย์สุจินต์แล้วรู้สึกว่าเป็นปกติ ระเบียบนี้ผมฟังมาหลายอาจารย์แล้ว ตัวผมเองเป็นคนเชื่อคนยากที่สุด เชื่อยากมาก หลายอาจารย์รู้สึกไม่ค่อยเชื่อ พอมาฟังอาจารย์สุจินต์ พูดได้ลึกซึ้งมาก ละเอียดมาก และไม่กระทบใคร เคยฟังหลายอาจารย์ บางคราวฝืนความรู้สึก และกระทบผู้อื่นด้วยอาจารย์สุจินต์ ถ้าฟังไม่ตลอด อาจจะมีปัญหาไม่ออก

สุ. ขออนุโมทนาที่ท่านเห็นว่า การเจริญสติเป็นปกติเป็นสิ่งที่ทำให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงได้ เพราะถ้าเกิดความหวั่นไหว หรือการกระทำขึ้นแม้เพียงเล็กน้อย ผู้ที่มีความสังเกตระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมได้ จะรู้ว่า มีความเป็นตัวตนอยู่ในขณะนั้น จึงหวั่นไหว เพราะว่าสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริงทั้งหมดเป็นของจริง ต้องเป็นผู้ที่อาจหาญ กล้าที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏแล้วเพราะเหตุปัจจัย และการอาจหาญกล้าที่จะระลึกรู้ จะทำให้เห็นตามความเป็นจริงว่า สภาพธรรมในขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล มีเหตุปัจจัยจึงเกิดขึ้น และเป็นสภาพธรรมลักษณะต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ ปัญญาจะต้องรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกตินี้เอง จึงจะเป็นการถูกต้อง

เพราะฉะนั้น ขอให้อบรมเจริญสติปัฏฐานต่อไปเรื่อย ๆ

ถ. บางทีก็เพลิน ลืมทุกครั้ง บางทีขึ้นต้นใหม่ มันลืม เพราะรู้ว่าสติเพลิน บางครั้งก็รู้ บางครั้งก็ไม่รู้ แล้วแต่การสะสมมาหลายต่อหลายชาติ จะเอาอย่างไร ไม่ได้ ต้องค่อย ๆ ไป

ส. นี่เป็นการถูกต้อง คำพูดของท่านที่ว่า ระลึก รู้ และก็หลงลืม แล้วก็ตั้งต้นใหม่ ระลึก รู้ และก็หลงลืม ซึ่งในพระไตรปิฎกใช้คำว่า ปรรกสติ หรือว่าสติเกิด แล้วก็ดับ แล้วก็ตั้งต้นใหม่ คือ เกิดอีก แล้วก็ดับอีกไปเรื่อย ๆ กว่าจะเป็นปัญญาที่รู้ ในลักษณะของสภาพธรรมได้ชัดเจน จะต้องอาศัยสติที่ระลึกรู้แล้วก็หมดไป และก็หลงลืม แล้วก็ตั้งต้นใหม่ ระลึก รู้ และก็หลงลืม

การตั้งต้น ไม่มีตัวตนที่จะไปตั้งต้นได้ แล้วแต่สติเกิดเมื่อไร

ถ. แล้วแต่โอกาส

ส. เพราะฉะนั้น นามรูปก็มีเพียงทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ซึ่งวิจิตรมาก และเพราะการปรรก คือ ระลึก ตั้งต้นไปเรื่อย ๆ ข้ำทางตาอีก ข้ำทางหูอีก ข้ำทางจมูกอีก ข้ำทางลิ้นอีก ข้ำทางกายอีก เมื่อยังไม่ใช่เป็นปัญญาที่คมกล้ารู้ชัด ก็ยังไม่สามารถที่จะทำลายกิเลสซึ่งสะสมมามากมายเหลือเกินในจิตใจมีปัจจัยพร้อมและเร็วที่จะเกิดปรากฏให้เห็นได้ เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยสติซึ่งปรรกบ่อย ๆ และสังเกตโดยศึกษา สำเนียงรู้ลักษณะของสภาพธรรมไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะเป็นปัญญาที่คมกล้า

ถ. ผมอยากจะได้วิธีปฏิบัติขั้นแรก

ส. วิธีจะปฏิบัติขั้นแรก คือ ฟังให้เข้าใจ ขั้นแรกทีเดียว

ถ้ามีท่านผู้หนึ่งผู้ใดบอกให้ท่านทำวิปัสสนาโดยไม่ให้ท่านเข้าใจว่า วิปัสสนานั้น คือปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ท่านจะได้ผลอันนี้ไหม ถ้าทำตามบอกเล่าโดยไม่ใช้ความรู้ความเข้าใจของท่านจริง ๆ ว่า วิปัสสนานั้นรู้อะไร

ที่จะกระทำนั้น คือ กระทำความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น ประการแรก คือ ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกิดขึ้นในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เมื่อได้พิจารณาเหตุผลของข้อปฏิบัติว่า สภาพธรรมกำลังปรากฏอยู่ทุก

ขณะ ปฏิบัติอย่างไรจึงจะทำให้เข้าใจถูกในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏได้ เพราะถึงแม้จะได้ฟังมาแล้วว่า สภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แต่เป็นอนัตตาอย่างไร อะไรเป็นอนัตตา กำลังเห็นในขณะนี้ เป็นของจริง เป็นอนัตตาหรือเปล่า เมื่อสภาพธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา การเห็นในขณะนี้ต้องเป็น อนัตตาด้วย แต่ว่าการเห็นคืออะไร

กำลังเห็น แต่ยังไม่ประจักษ์ในลักษณะสภาพธรรมที่แท้จริงของการเห็น ทั้ง ๆ ที่เห็นอยู่เรื่อย ๆ เพราะไม่ได้ศึกษา หรือไม่ได้ฟังให้เข้าใจก่อนว่า สภาพที่เห็นเป็นเพียง สภาพรู้ชนิดหนึ่ง แต่ว่าเป็นสภาพรู้ทางตา ถ้าสภาพรู้ทางตาไม่มี สีสันวัณณะที่กำลัง ปรากฏทางตาไม่มีเลยที่จะปรากฏได้ ถึงแม้ว่าสีสันวัณณะมี ปรากฏกับผู้อื่น แต่ถ้าไม่ มีการเห็นกับผู้ใดในขณะใด สีสันวัณณะจะไม่ปรากฏกับผู้ใดในขณะนั้นเลย เพราะฉะนั้น สีสันวัณณะที่กำลังปรากฏอยู่ในขณะนี้ ไม่ใช่สภาพรู้ แต่ปรากฏแก่ สภาพรู้ที่กำลังรู้สีสันวัณณะในขณะนี้

นี่คือ การฟังขั้นต้นให้เข้าใจว่า วิปัสสนาหรือปัญญา นั้น จะต้องรู้สภาพธรรมที่ กำลังปรากฏ ตรง ถูกต้องตามลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏนั้น ๆ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เมื่อมีความเข้าใจว่า ปัญญาจะต้องรู้อะไร คือ รู้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ตามปกตินี้เอง จึงจะละการยึดถือสภาพธรรมเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้ ถ้า トラบใดปัญญายังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติจริง ๆ จะไม่มี การละการยึดถือสภาพธรรมว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคลได้เลย

เพราะฉะนั้น ก่อนอื่น ไม่ใช่หนีความเป็นปกติของสภาพธรรมที่เกิดปรากฏแล้ว ในแต่ละขณะ เพราะมีเหตุปัจจัยสภาพธรรมนั้น ๆ จึงได้เกิดปรากฏ แต่การที่จะรู้ความ จริงของสภาพธรรมนั้นได้ ต้องอาศัยการระลึกได้ว่า จะต้องรู้ในลักษณะของสภาพ ธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง คือ ไม่ว่าจะกำลังเห็นในขณะใด ให้ระลึก ให้รู้ใน ความจริงว่า เป็นแต่เพียงสภาพรู้ ธาตุรู้ อาการรู้ทางตาเท่านั้น เป็นความจริงใหม่ กำลังเห็นเป็นเพียงสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ทางตาเท่านั้นเอง

๕๖๔

ถ. สมมุติว่าเราเห็นสีแดง เราก็รู้ว่าเป็นสีแดง สีเขียวก็รู้ว่าสีเขียว เรียกว่ารู้ใหม่

ส. ถึงไม่ระลึก ก็เห็นเป็นสีแดง สีเขียวเป็นปกติ แต่ไม่รู้ว่า ที่กำลังเห็นที่ว่าเป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตนนี้ เพราะเป็นแต่เพียงสภาพรู้ ถ้าไม่มีสภาพรู้ในโลกนี้เลย โลกนี้จะปรากฏได้ไหม แต่ที่โลกปรากฏทางตาเป็นสีสังวณณะต่าง ๆ โลกปรากฏทางหูเป็นเสียงต่าง ๆ ก็เพราะมีสภาพรู้ มีธรรมชาติหรือธาตุรู้ชนิดหนึ่ง ซึ่งรู้ในสิ่งที่มีที่ปรากฏในขณะนั้น เพราะฉะนั้น สภาพรู้ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏ และไม่ใช่ว่าด้วย ไม่มีความเป็นตัวตนในลักษณะของสภาพเห็นเลย เพราะว่าสภาพนั้นเพียงเห็นสี หรือรู้สีเท่านั้นเอง

ถ. ไม่ใช่เจริญสติปัฏฐานหรือที่เห็นสีเขียว เรารู้ว่าเขียว ไม่เป็นสติหรือ

ส. ยังเป็นสติปัฏฐานไม่ได้ เป็นแต่เพียงการเห็นธรรมดา เพราะวันหนึ่งเห็นและรู้ว่าเห็นอะไร แต่ไม่รู้ว่า แท้ที่จริงแล้วในขณะที่เห็นนี้เป็นแต่เพียงสภาพรู้ชนิดหนึ่งเท่านั้นเอง และเป็นสภาพรู้ทางตา ไม่ใช่รู้อื่น สภาพเห็นรู้เสียงไม่ได้ รู้ได้แต่เฉพาะสีสังวณณะที่ปรากฏทางตาเท่านั้น นี่คือของจริงของสภาพเห็น

ถ. ตอนที่เราเจริญสติ เราเห็นสีแดง เราไม่ได้เจริญอย่างนี้หรือ

ส. ปกติเวลาเห็นสีแดง เราต้องนึกว่า เห็นสีแดงหรือเปล่า ตามธรรมดา

ถ. เราไม่ได้เจริญอย่างนั้นหรือ

ส. ไม่ไม่ได้เจริญอย่างนั้น ถ้าเป็นอย่างนั้นก็ไม่ใช่ปกติ เพราะว่าปกติเวลาเห็นสีแดง ไม่ได้นึกในใจ หรือพูดว่าเห็นสีแดง

ถ. แต่รู้เอง

ส. เป็นการเห็น การเห็น คือ การรู้สีที่ปรากฏ แต่ไม่มีปัญญารู้ว่า ในขณะที่รู้สีที่ปรากฏนั้น เป็นแต่เพียงอาการรู้สี เป็นแต่เพียงสภาพรู้สี เป็นแต่เพียงธาตุรู้ชนิด

หนึ่ง ซึ่งธาตุรู้มีหลายอย่าง ธาตุรู้กลิ่น รู้เฉพาะกลิ่น รู้อื่นไม่ได้ ในขณะที่กลิ่นปรากฏ ถ้าไม่มีธาตุรู้กลิ่น กลิ่นจะปรากฏไม่ได้ จะเอาตามารู้กลิ่นไม่ได้ จะเอาได้ยินมารู้กลิ่นไม่ได้ จะเอาเห็นมารู้กลิ่นไม่ได้ เพราะเหตุว่าการเห็นเป็นธาตุรู้สี การได้ยินเป็นธาตุรู้เสียง เพราะฉะนั้น ธาตุรู้กลิ่น เป็นลักษณะของจริงอย่างหนึ่ง ซึ่งรู้อื่นไม่ได้เช่นเดียวกัน ธาตุรู้กลิ่น รู้ได้เฉพาะกลิ่นเท่านั้นในขณะนั้น

ถ. ถ้าอย่างนั้น เราจะเจริญสติ เราจะรู้อย่างไร

ส. เข้าใจให้ถูกต้องก่อนว่า จะต้องรู้ในขณะที่กำลังเห็น กำลังเห็นมีสติ คือ รู้เดี๋ยวนี้ เดียวนี้ที่เห็นนี้ รู้ว่าเป็นสภาพรู้

ถ. อย่างผมเห็นอาจารย์ ผมก็รู้ว่าผมเห็นอาจารย์

ส. ไม่ใช่ผมเห็นอาจารย์ เป็นสภาพรู้ทางตา

ถ. ไม่เข้าใจ

ส. กำลังเห็นเป็นสภาพรู้ชนิดหนึ่ง ใช่หรือไม่ใช่ วันนี้คิดแค่นี้ก่อน กำลังเห็นเป็นสภาพรู้ ใช่หรือไม่ใช่ จะใช่หรือไม่ใช่ จะต้องระลึกได้ในขณะที่กำลังเห็น ไม่ใช่ไม่เห็นแล้วไปนั่งนึก วิธีที่จะพิสูจน์ คือ กำลังเห็นเดี๋ยวนี้เป็นสภาพรู้ ใช่หรือไม่ใช่ เป็นสภาพรู้ทางตาใช่ไหม เพราะว่าไม่ใช่รู้เสียง ไม่ใช่รู้กลิ่น

ถ. เจริญสุข คุณโยม ตามรู้ตามเห็นนี้ เรารู้เห็นเอง หรือใครให้เรารู้ ใครให้เราเห็น

ส. ไม่มีตัวตน เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง ที่มีหน้าที่แต่ละอย่าง

ถ. เช่นว่า เห็นปัจจัย ๒ บาทอย่างนี้ ไม่มีตัว ไม่มีตนหรือ

ส. ไม่มีเจ้าค่ะ

ถ. เจริญสุข อาตมารู้สึกว่าได้คำตอบเป็นที่พอใจ

ส. ค่อย ๆ คิดไป ค่อย ๆ ระลึกได้ในขณะที่เห็นนี้ เวลานี้ทุกท่านที่ยังไม่ได้อบรมเจริญสติปัญญาให้ปัญญาคมกล้าจะไม่รู้ในลักษณะของธาตุรู้ แม้ว่ากำลังเห็นทุกคนเห็น เป็นสภาพรู้ทางตา แต่ถ้าไม่อบรมเจริญปัญญาจะไม่รู้เลยว่า ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงธาตุรู้หรืออาการรู้ชนิดหนึ่ง ซึ่งธาตุรู้ทางตานั้นรู้อื่นไม่ได้ จะต้องรู้แต่สี่ส่น-

วิถะที่กำลังปรากฏเท่านั้นเอง นี่เป็นทางตาที่จะพิสูจน์ คือ ระลึกในขณะที่กำลังเห็นว่าจริงหรือไม่จริง ในขณะนี้ เป็นธาตุรู้ชนิดหนึ่งจริงหรือไม่จริง ๆ ตามตัวเองอยู่ตลอดเวลา กำลังเห็นเป็นธาตุรู้ชนิดหนึ่ง เป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ จนกว่าจะหมดสงสัย

นี่คือการอบรมเจริญปัญญา เพราะว่าลักษณะของปัญญานั้นไม่สงสัย ลักษณะของปัญญานั้นรู้ชัด ลักษณะของปัญญานั้นประจักษ์แจ้งแทงตลอด กิจของปัญญานั้น คือ สองลักษณะของสิ่งที่ปรากฏให้เห็นชัดเจนว่า สภาพนั้นเป็นอย่างไร แต่ก่อนที่ปัญญาจะคมกล้ำอย่างนั้น ก็ยังมีความไม่รู้ในสภาพธรรมที่เห็นอยู่เรื่อย ๆ ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏด้วย และยังมีความสงสัยว่า สภาพรู้ ธาตุรู้ นั่นคืออะไร

สภาพรู้ ธาตุรู้ นั้น ไม่ใช่สี่สัณว์ณะที่กำลังปรากฏทางตา แต่เป็นสภาพที่รู้ในสี่สัณว์ณะที่กำลังปรากฏทางตา ปัญญาจะต้องรู้อย่างนี้ นี่เป็นทางตา

ทางหูจะพิสูจน์ธรรมได้ว่าเป็นความจริง ก็ต่อเมื่อกำลังได้ยินสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่ขณะที่กำลังได้ยิน เป็นสภาพรู้จริงไหม ถ้าไม่รู้ เสียงจะปรากฏได้อย่างไร เพราะฉะนั้นที่เสียงปรากฏได้ เพราะว่ามีสภาพที่รู้เสียง เสียงจึงได้ปรากฏ เวลาที่ได้ยินที่จะรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน เป็นสภาพรู้จริงไหม ก็คือ กำลังได้ยินและระลึกในธาตุรู้เสียงที่กำลังได้ยินเสียงทางหู

ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็ค่อย ๆ ระลึกไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะหมดความสงสัย

เป็นการถูกต้องที่รู้ว่า ยังมีความสงสัยอยู่ ยังมีความไม่รู้อยู่ ซึ่งความสงสัยและความไม่รู้นี้จะหมดไปได้ก็ต่อเมื่อความรู้เกิดเพิ่มขึ้น จนกระทั่งความสงสัยหมดไป แต่ถ้าความรู้ไม่เกิด ความสงสัยไม่หมด ความไม่รู้ก็ไม่หมด เพราะฉะนั้น ปัญญาที่เป็นวิปัสสนาไม่ใช่รู้อื่น แต่รู้สิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

ถ้ายังสงสัย ยังไม่ค่อยเข้าใจ ก็ฟังต่อไปอีก ค่อย ๆ พิจารณาไปเรื่อย ๆ

อุโบสถศีลองค์ที่ ๘ จบแล้ว เพราะฉะนั้น สำหรับอุโบสถศีลทั้งหมดก็จบลง

จะขอกล่าวถึงศีล ๑๐ ซึ่งปกติเป็นศีลหรือสิกขาของสามเณร แต่ว่าดังที่ท่านผู้ฟังได้ทราบแล้วว่า สำหรับคฤหัสถ์บางท่านผู้ทรงคุณธรรมสูง ก็สามารถที่จะรักษาศีล ๑๐ ได้ด้วยคุณธรรมของท่าน แต่ถ้าด้วยการบรรพชาแล้ว เป็นวินัยบัญญัติซึ่งผู้ที่บรรพชาเป็นสามเณรจะต้องศึกษาโดยตรง

พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ มหาขันธกะ สิกขาบทของสามเณร มีข้อความว่า

ครั้งนั้น สามเณรทั้งหลายได้มีความดำริว่า สิกขาบทของพวกเรามีเท่าไรหนอ แล และพวกเราจะต้องศึกษาในอะไร ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาครับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสิกขาบท ๑๐ แก่สามเณรทั้งหลาย และให้สามเณรทั้งหลายศึกษาในสิกขาบท ๑๐ นั้น คือ

๑. เว้นจากการทำสัตว์ที่มีชีวิตให้ตกลงไป ปาณาติปาตา เวรมณี
๒. เว้นจากถือเอาพัสดุดันเจ้าของมิได้ให้ อทินนาทานา เวรมณี
๓. เว้นจากกรรมอันเป็นข้าศึกแก่พรหมจรรย์ อพรหมจริยา เวรมณี
๔. เว้นจากการกล่าวเท็จ มุสาวาทา เวรมณี
๕. เว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท สุราเมรัยมัชฌิมาทฎฐานา เวรมณี
๖. เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล วิกาลโภชนา เวรมณี
๗. เว้นจากฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และดูการเล่นที่เป็นข้าศึกนัจจคีตวาติตวิสุกทัสสนา เวรมณี
๘. เว้นจากการตัดทรงตกแต่งด้วยดอกไม้ของหอม และเครื่องลูบไล้อันเป็นฐานะแห่งการแต่งตัว มาลาคันธวิเลปนธารณมณฺฑนวิภูสณฺฐานา เวรมณี
๙. เว้นจากที่นั่งและที่นอนอันสูงและใหญ่ อุจจาสนนมหาสยนา เวรมณี
๑๐. เว้นจากการรับทองและเงิน ชาตฐปรชตปฏิคคหนา เวรมณี

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตสิกขาบท ๑๐ นี้ แก่สามเณรทั้งหลาย และให้สามเณรทั้งหลายศึกษาในสิกขาบท ๑๐ นี้

ท่านผู้ฟังจะเห็นความต่างกันระหว่างคฤหัสถ์และบรรพชิต คฤหัสถ์ก็มีการรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีลเป็นประจำได้ แต่สำหรับเพศของบรรพชิตที่ต่างกันจริง ๆ อย่างศีล ๘ กับศีล ๑๐ นั้น คือองค์ที่ ๑๐ เว้นจากการรับทองและเงิน ที่ทำให้ต่างกันเป็นเพศคฤหัสถ์กับเพศบรรพชิต เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้พิจารณาว่า สำหรับประการที่ต่างกันที่สำคัญคือ เว้นจากการรับทองและเงินซึ่งจะทำให้ฐานะของบุคคลนั้นเปลี่ยนจากเพศคฤหัสถ์ไปสู่เพศบรรพชิต ก็คงจะต้องมีความสำคัญ เพราะว่าผู้ที่ยังไม่สามารถจะตัดขาด สละความยินดีพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะได้ ย่อมมีการแสวงหารูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะตามความพอใจ ซึ่งจะต้องอาศัยเงินและทองเป็นปัจจัยในการที่จะแสวงหารูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เห็นโทษของรูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะ และสามารถที่จะสละชีวิตของคฤหัสถ์ไปสู่ชีวิตของบรรพชิต ย่อมจะต้องไม่ยินดีในการรับเงินและทองด้วย เพราะว่าเมื่อต้องการที่จะสละรูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะ ก็ต้องสละการที่จะรับเงินและทองซึ่งเป็นปัจจัยที่จะให้ได้รูป เสียง กลิ่น รส โภกฐิพพะด้วย

สำหรับมูลเหตุที่พระผู้มีพระภาคจะทรงบัญญัติสิกขาบทไม่ให้ภิกษุรับหรือว่ายินดีเงินและทอง ข้อความใน **พระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค ๓ โกสิยวรรค สิกขาบทที่ ๘ เรื่องพระอุปัชฌายกตยบุตร ข้อ ๑๐๕** มีข้อความว่า

โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อันเป็นสถานที่พระราชทานเหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้น ท่านพระอุปัชฌายกตยบุตรเป็นกุลุปกะของสกุลหนึ่ง รับประทานอาหารอยู่เป็นประจำ ของเคี้ยวของฉันอันใดที่เกิดขึ้นในสกุลนั้น เขาย่อมแบ่งส่วนไว้ถวายท่านพระอุปัชฌายกตยบุตร เ็นวันหนึ่งในสกุลนั้นมีเนื้อเกิดขึ้น เขาก็แบ่งส่วนเนื้อนั้นไว้ถวายท่านพระอุปัชฌายกตยบุตร เด็กของสกุลนั้นตื่นขึ้นในเวลาเช้ามีด ร้องอ้อนวอนว่า จงให้เนื้อแก่ข้าพเจ้า บุรุษสามจึงสังกรรยาว่า

จงให้ส่วนของพระแก่เด็ก เราจักซื้อของอื่นถวายท่าน

ครั้นแล้วเวลาเช้า ท่านอุปนันทศากยบุตรนั่งอันตรวาสกแล้ว ถือบาตรจีวรเข้าไปสู่สกุลนั้น แล้วนั่งบนอาสนะที่เขาจัดถวาย ทันใด บุรุษนั้นเข้าไปหาท่านพระอุปนันทศากยบุตร กราบแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบเรียนว่า

ท่านเจ้าข้า เมื่อเย็นวานนี้มีเนื้อเกิดขึ้น ผมได้เก็บไว้ถวายพระคุณเจ้าส่วนหนึ่ง จากนั้นเด็กคนนี้ได้ขึ้นแต่เช้ามีดร้องอ้อนวอนว่า จงให้เนื้อแก่ข้าพเจ้า ผมจึงได้ให้เนื้อส่วนของพระคุณเจ้าแก่เด็ก พระคุณเจ้าจะให้ผมจัดหาอะไรมาถวายด้วยทรัพย์กหาปณะหนึ่ง ขอรับ

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรถามว่า

เธอบริจาคทรัพย์กหาปณะหนึ่งแก่เราแล้วหรือ

บุรุษนั้นกราบเรียนว่า

ขอรับ ผมบริจาคแล้ว

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรกล่าวว่า

เธอจงให้กหาปณะนั้นแหละแก่เรา

บุรุษนั้นได้ถวายกหาปณะแก่ท่านพระอุปนันทศากยบุตรในทันใดนั้นเอง แล้วเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า พระสมณะเชื้อสายพระศากยบุตรเหล่านี้รับบรูปิยะเหมือนพวกเรา

ภิกษุทั้งหลายได้ยินบุรุษนั้นเพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาอยู่ บรรดาภิกษุที่เป็นผู้มักน้อย สันโดษ มีความละอาย มีความรังเกียจ ผู้ใคร่ต่อสิกขา ต่างก็เพ่งโทษ ตีเตียน โพนทะนาว่า ไฉนท่านพระอุปนันทศากยบุตรจึงได้รับบรูปิยะเล่า แล้วกราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาค

ประชุมสงฆ์ทรงสอบถาม

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์ ในเพราะเหตุเป็นคำถามนั้น ในเพราะเหตุแรกเกิดนั้น แล้วทรงสอบถามท่านพระอุปนันทศากยบุตรว่า

ดูกร อุปนันทะ ข่าวว่าเธอรับบรูปิยะจริงหรือ

ท่านพระอุปนันทศากยบุตรทูลรับว่า

จริง พระพุทธเจ้าข้า

ทรงติเตียน

พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงติเตียนว่า

ดูกร โมฆบุรุษ การกระทำของเธอนั้นไม่เหมาะ ไม่สม ไม่ควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำ โฉนเธจึงได้รับรูปียะเล่า การกระทำของเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่ทำการกระทำของเธอนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอยู่อย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว

ทรงบัญญัติสิกขาบท

พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนท่านพระอุปนันทศากยบุตร โดยอเนกปริยายดังนี้แล้ว ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยยาก ความเป็นคนบารุงยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน และตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยง่าย ความเป็นคนบารุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัด อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย ทรงกระทำธรรมีกถาที่สมควรแก่เรื่องนั้น ที่เหมาะสมแก่เรื่องนั้น แก่ภิกษุทั้งหลาย แล้วรับสั่งกะภิกษุทั้งหลายว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เราจักบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย อาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อความสำราญแห่งสงฆ์ ๑ เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก ๑ เพื่ออยู่สำราญแห่งภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก ๑ เพื่อป้องกันอาสวะอันจะบังเกิดในปัจจุบัน ๑ เพื่อกำจัดอาสวะอันจักบังเกิดในอนาคต ๑ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ๑ เพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ๑ เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม ๑ เพื่อถือตามพระวินัย ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็แลพวกเธอพึงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ ว่าดังนี้

พระบัญญัติ

อนึ่ง ภิกษุใด รับก็ดี ให้รับก็ดี ซึ่งทอง เงิน หรือยินดีทอง เงิน อันเขาเก็บ
ไว้ให้ เป็นนิสสัคคียปาจิตตีย์

เรื่องพระอุปัชฌาย์ทศกัณฐะ จบ

๕๖๕

ถ้าท่านศึกษาพระวินัยบัญญัติ จะเห็นได้ว่า ท่านพระอุปัชฌาย์เป็นมูลเหตุให้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทหลายข้อ และที่พระผู้มีพระภาคตรัสกับภิกษุทั้งหลายให้เห็นโทษของการกระทำของท่านพระอุปัชฌาย์ว่า ไม่เหมาะสม ไม่สมควร ไม่ใช่กิจของสมณะ ใช้ไม่ได้ ไม่ควรทำในการที่รับอุปิยะ ซึ่งการกระทำเช่นนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว โดยที่แท้การกระทำอย่างนั้น เป็นไปเพื่อความไม่เลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส และเพื่อความเป็นอย่างอื่นของชนบางพวกที่เลื่อมใสแล้ว

ลองพิจารณาดูว่า จริงหรือไม่จริง แม้ในสมัยปัจจุบันนี้ จะเลื่อมใสใหม่ในภิกษุที่รับอุปิยะ หรือว่ารับทองและเงิน ท่านผู้ฟังเองก็กล่าวตำหนิเพ่งโทษอยู่เสมอ จริงหรือไม่จริง เวลาที่ได้ยินได้ฟัง ได้ข่าวว่า ภิกษุรูปใดเป็นผู้ที่ยินดีในทองและเงิน ไม่มีใครสรรเสริญ แต่จะสรรเสริญภิกษุผู้ไม่ยินดีในทองและเงิน

ในระหว่างพระภิกษุทั้งหลาย ท่านผู้ฟังจะพิจารณาได้ว่า ภิกษุรูปใดมีข้อปฏิบัติที่ชุมชนเลื่อมใส และข้อปฏิบัติอย่างใดไม่เป็นที่เลื่อมใส เคยได้ฟังคฤหัสถ์สรรเสริญพระภิกษุที่ท่านไม่ยินดีในทองและเงินไหม แต่เคยได้ฟังคฤหัสถ์ที่ติเตียน เพ่งโทษพระภิกษุที่ยินดีในทองและเงินใช่ไหม ก็เป็นปกติตามความเป็นจริง ซึ่งพระผู้มีพระภาคทรงติเตียนท่านพระอุปัชฌาย์โดยอเนกปริยาย

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ใดยินดีรับทองและเงิน ก็ควรที่จะได้ระลึกถึงเมื่อครั้งที่พระผู้มีพระภาคทรงติเตียนท่านพระอุปัชฌาย์โดยอเนกปริยาย ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยยาก ซึ่งถ้าปกติเป็นผู้ที่ไม่ยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ ก็จะให้เป็นบุคคลที่เลี้ยง่ายกว่าบุคคลที่ติดอย่างมากในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณูปะ

ผู้ที่ติดอย่างมาก คือ คฤหัสถ์ ติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงเลี้ยดยาก ตั้งแต่เรื่องรูปที่ปรากฏทางตา คฤหัสถ์ก็มีความยินดีมาก ปรารถนามาก ต้องการมาก แสวงหามาก ซื่อหาอยู่เป็นอันมากทีเดียวในสิ่งที่ปรากฏทางตา ในเครื่องใช้ ในเรื่องที่อยู่อาศัย ในเรื่องเสื้อผ้า ในการประดับตกแต่งต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เงินทองเป็นอันมากสำหรับชีวิตของคฤหัสถ์ นี่เป็นผู้ที่เลี้ยดยาก

แต่ว่าผู้ที่ไม่ยินดี หรือว่ามีความยินดีน้อย มีการมุ่งที่จะละคลายการติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงเลี้ยดยากกว่ามาก และไม่มีเหตุที่จะต้องไปแสวงหารูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึงที่เกินจำเป็น เพราะฉะนั้น จึงไม่จำเป็นในการรับเงินทองหรืออุปะเลย

ผู้ที่ยังแสวงหาเงินทองอยู่ ให้ทราบว่า ท่านเป็นบุคคลหนึ่งซึ่งเลี้ยดยาก และเป็นผู้ที่มีความพอใจต่าง ๆ นานาในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจึงเพราะฉะนั้น เมื่อเป็นคนเลี้ยดยาก ก็เป็นคนที่ยาก มีเรื่องที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง บำรุงชีวิตให้สะดวกสบายมากขึ้น เพิ่มขึ้นอยู่เสมอ เป็นคนมักมาก เป็นคนไม่สันโดษ

พระผู้มีพระภาคตรัสโทษแห่งความเป็นผู้เลี้ยดยาก ความเป็นคนยาก ความเป็นคนมักมาก ความเป็นคนไม่สันโดษ เมื่อยังมีความยินดีในรูป เสียง กลิ่น รส โณภูมิจึง แม้เป็นบรรพชิตก็ย่อมเป็นผู้ที่เลี้ยดยาก ยาก มักมาก ไม่สันโดษ ก็จะต้องคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ซึ่งจะเป็นผู้ที่อุปถัมภ์บำรุง อุปฐาก อุปการะต่าง ๆ

พระผู้มีพระภาคตรัสโทษแห่งความเป็นคนเกียจคร้าน ในการที่จะไม่แสวงหาด้วยสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นกิจของสมณะหรือบรรพชิตด้วยความอุตสาหะวิริยะ สำหรับสัมมาอาชีวะของบรรพชิต ทางที่จะได้มาซึ่งอาหารของบรรพชิต คือ บิณฑบาต เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เป็นผู้เกียจคร้านในการที่จะแสวงหาอาหารด้วยสัมมาอาชีวะ คือ บิณฑบาต แต่ถ้าเป็นคนเลี้ยดยาก ยาก และคลุกคลีกับคฤหัสถ์ ก็อาจจะได้รับการอุปถัมภ์บำรุงอุปฐากต่าง ๆ จากคฤหัสถ์ ซึ่งก็จะทำให้เป็นผู้ที่พอใจในความสบาย และเกียจคร้านในการแสวงหาด้วยสัมมาอาชีวะของบรรพชิต คือ บิณฑบาต

นอกจากนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย ความเป็นคน บำรุงง่าย ความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความก้ำจืด อาการที่นำ เลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยอเนกปริยาย และจึงได้ทรงบัญญัติ สิกขาบทด้วยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ

สำหรับพระบัญญัติข้อนี้ คือ

อนึ่ง ภิกษุใด รับก็ดี ให้รับก็ดี ซึ่งทอง เงิน หรือยินดีทอง เงิน อันเขาเก็บ ไว้ให้ เป็นนิสสัคคียปาจิตติย

ซึ่งถ้าท่านพระอุปัชฌาย์เป็นผู้อย่างง่าย ท่านก็จะไม่ยินดีในรูปียะที่ อุบาสกท่านนั้นบริจาคทรัพย์เพื่อท่าน ๑ กหาปณะ

เมื่อท่านมีส่วนของเนื้อ แต่ว่าอุบาสกท่านก็ได้ให้ส่วนของท่านนั้นแก่บุตรของตน แล้ว ก็ควรจะจบเรื่อง ไม่ต้องห่วงใยอาลัยในเรื่องการต้องการเนื้อ หรือว่ากหาปณะที่ จะเก็บไว้สำหรับบริโภคใช้สอย แต่เพราะว่าท่านยังมีความยินดีอยู่ เพราะฉะนั้น ท่าน จึงขอรับทรัพย์กหาปณะหนึ่งจากอุบาสกนั้น ซึ่งเป็นการไม่ควรอย่างยิ่งสำหรับเพศ สมณะ

สำหรับเรื่องการรับเงินทองของพระภิกษุ ก็เป็นปัญหาอยู่เสมอ ตั้งแต่ครั้งที่ พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ว่าเป็นการกระทำที่ควรหรือไม่ควร

ข้อความใน **สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค มณิจูฬกสูตร** มีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ก็สมัยนั้นแล เมื่อราชบริษัทหนึ่งประชุมกันในพระราชวัง สังสนทนากันว่า ทองและเงินย่อมควรแก่สมณศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมยินดี ทองและเงิน ย่อมรับทองและเงิน ฯ

เหมือนพุทธบริษัทในสมัยนี้ไหม ยังคงเป็นปัญหาซึ่งมักจะสนทนากันอยู่เสมอว่า ควรหรือไม่ควร

ข้อความต่อไปมีว่า

ก็สมัยนั้นแล นายบ้านนามว่ามณิฉุพพะ นั่งอยู่ในบริษัทนั้น ครั้งนั้น นายบ้านนามว่ามณิฉุพพะได้กล่าวกะบริษัทนั้นว่า

ท่านผู้เจริญ อย่าได้กล่าวอย่างนี้ ทองและเงินไม่ควรแก่สมณศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมไม่ยินดีทองและเงิน ย่อมไม่รับทองและเงิน สมณศากยบุตรห้ามแก้วและทอง ปราศจากทองและเงิน นายบ้านมณิฉุพพะไม่อาจให้บริษัทนั้นยินยอมได้ ฯ

ครั้งนั้น นายบ้านมณิฉุพพะจึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่งอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อราชบริษัทหนึ่งประชุมกันในพระราชวังสังสนทนากันว่า ทองและเงินย่อมควรแก่สมณศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมยินดีทองและเงิน เมื่อราชบริษัทกล่าวอย่างนี้ ข้าพระองค์ได้กล่าวกะบริษัทนั้นว่า ท่านผู้เจริญอย่าได้กล่าวอย่างนี้ ทองและเงินย่อมไม่ควรแก่สมณศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมไม่ยินดีทองและเงิน ย่อมไม่รับทองและเงิน สมณศากยบุตรห้ามแก้วและทอง ปราศจากทองและเงิน

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่อาจให้บริษัทนั้นยินยอมได้ เมื่อข้าพระองค์พยากรณ์อย่างนี้ ก็เป็นอันกล่าวตามคำที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว จะไม่กล่าวตู่พระผู้มีพระภาคด้วยคำไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาทะที่ถูกใจ ใดๆ จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชนพึงติเตียนได้แลหรือ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดีละ นายคามณี เมื่อท่านพยากรณ์อย่างนี้ เป็นอันกล่าวตามคำที่เรากล่าวแล้ว ไม่กล่าวตู่เราด้วยคำไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรม ทั้งการคล้อยตามวาทะที่ถูกใจ ใดๆ จะไม่ถึงฐานะอันวิญญูชนพึงติเตียนได้ เพราะว่าทองและเงินไม่ควรแก่สมณศากยบุตร สมณศากยบุตรย่อมไม่ยินดีทองและเงิน ย่อมไม่รับทองและเงิน สมณศากยบุตรห้ามแก้วและทอง ปราศจากทองและเงิน

ดูกร นายคามณี ทองและเงินควรแก่ผู้ใด เบญจกามคุณก็ควรแก่ผู้นั้น
เบญจกามคุณควรแก่ผู้ใด ทองและเงินก็ควรแก่ผู้นั้น

ดูกร นายคามณี ท่านพึงทรงความที่ควรแก่เบญจกามคุณนั้นโดยส่วนเดียวว่า
ไม่ใช่ธรรมของสมณะ ไม่ใช่ธรรมของศากยบุตร อนึ่งเล่า เรากล่าวอย่างนี้ว่า ผู้
ต้องการหญ้าพึงแสวงหาหญ้า ผู้ต้องการไม้พึงแสวงหาไม้ ผู้ต้องการเกวียนพึง
แสวงหาเกวียน ผู้ต้องการบุรุษพึงแสวงหาบุรุษ เรามิได้กล่าวว่า สมณศากยบุตรพึง
ยินดี พึงแสวงหาทองและเงินโดยปริยายอะไรเลย ฯ

จบ สูตรที่ ๑๐

ได้ทราบจากพระภิกษุบางรูปซึ่งท่านได้ศึกษาพระวินัยว่า ท่านใคร่ที่จะประพฤติ
ปฏิบัติให้ตรงตามพระวินัยเท่าที่ท่านสามารถจะกระทำได้ และท่านก็ได้เห็นเหตุผล
จริง ๆ ว่า ด้วยเหตุใดพระผู้มีพระภาคจึงทรงบัญญัติสิกขาบทไม่ให้ภิกษุยินดีหรือรับเงิน
และทอง เพราะถึงแม้ว่าจะมีกิจหลายประการที่ชีวิตจะดำรงอยู่ได้โดยอาศัยปัจจัยคือ
เงินทอง แต่สำหรับเพศสมณะ ถ้ามีความตั้งใจมั่นจริง ๆ ที่จะขัดเกลากิเลสและ
พิจารณาพระวินัยบัญญัติทั้งหมดว่า ประโยชน์ของพระวินัยบัญญัตินั้นมีมากในการที่
จะให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามได้ขัดเกลา ละคลาย บรรเทากิเลส ถ้ามีความตั้งใจมั่นที่
จะประพฤติปฏิบัติตามแล้ว ก็สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่รับทองและเงิน โดย
ไม่ยินดีทองและเงิน ในเรื่องของอาหารก็อยู่ได้ ในเรื่องของใช้ก็พอที่จะเป็นไปได้ เป็น
สิ่งซึ่งพระภิกษุในครั้งนั้นท่านได้ประพฤติปฏิบัติเป็นปกติ และท่านก็ดำรงชีวิตอยู่ได้

ด้วยเหตุว่า ความต้องการไม่ได้จำกัดเพียงแค่สิ่งที่จำเป็น เมื่อมีการรับเงินทอง
และเข้าใจว่าจะใช้สำหรับสิ่งที่จำเป็นเท่านั้น แต่ในการใช้จริง ๆ สิ่ง que คิดว่าจำเป็นก็จะ
ก้าวต่อไปถึงสิ่งที่แม้ไม่จำเป็น ก็เข้าใจว่าเป็นส่วนที่จำเป็นส่วนหนึ่ง ถ้าคิดว่าสิ่งนั้นก็
จำเป็น สิ่งนี้ก็จำเป็นในการที่จะรับเงินทอง การรับเงินทองจะไม่หยุดอยู่เพียงในสิ่งที่คิด
ว่าจำเป็น แต่จะก้าวต่อไปถึงสิ่งอื่น เรื่องอื่น ซึ่งไม่ใช่ความจำเป็นด้วย

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่ยากสำหรับบุคคลต่าง ๆ แต่ว่าพระธรรมก็คือ พระธรรม พระวินัยก็คือพระวินัย สำหรับผู้ที่เห็นประโยชน์ในการขัดเกลาและมีความ ตั้งใจมั่นคงจริง ๆ ก็ย่อมจะประพฤติปฏิบัติตามได้โดยไม่ยากเกินไป

ถ. ผมไม่เข้าใจอยู่คำหนึ่ง ผมได้ฟังพระท่านเทศน์บ่อย ๆ คำว่า รูปนาม ดับ มีความหมายเป็นอย่างไร ตามความเข้าใจเดิมของผม คือ รูปหรือนามที่เกิดขึ้น จะดับ ต้องไปพยายามไม่ให้เห็น ไม่ให้ได้ยิน เป็นต้นว่า ขึ้นไปอยู่ตามถ้ำ ตามภูเขา และหลับตาไม่ให้เห็น ที่นี้หลับตาไม่ให้เห็น ไม่เห็นจริง แต่หูได้ยิน เป็นต้นว่า ได้ยิน เสียงยุง ได้ยินเสียงนก เสียงจิ้งหรีด อะไร ๆ ก็เกิดขึ้นอีก แม้ไม่มี ๒ อย่างนี้แล้ว ก็ยังมีเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ก็พยายามทำอีก ไม่ให้ได้ยิน ใจก็มีอีก ใจก็ยังคิดเรื่องโน้น เรื่องนี้ อย่างที่ผมเคยอยู่ถ้ำมา หูไม่ได้ยิน ตาไม่เห็น แต่ใจก็ยังนึกถึงทางบ้าน นึกถึง คนทางบ้าน นึกถึงแฟน นึกถึงอะไรพวกนี้ เมื่อมาได้รับคำอธิบายจากอาจารย์ ผมก็ ปฏิบัติได้ พอจะเข้าใจบ้าง ละได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า เมื่อเร็ว ๆ นี้ ผมนั่งทานกาแฟ อยู่ ด้วยสาเหตุอันใดไม่ทราบ มีคนมาด่าผมและจะทำร้ายร่างกาย เราไม่รู้รูปนามเกิดขึ้น แล้วมารู้ถึงเวทนาว่า เราโกรธหรือเปล่า หรือไม่โกรธ จะเป็นการที่เรียกว่า ดับหรือ เปล่า ผมไม่ค่อยเข้าใจ เดียวนี้ตามปกติ ผมปฏิบัติตามแนวอาจารย์ รู้สึกว่าสติจะเริ่ม มีมากขึ้น เป็นต้นว่า แม้เวลาทำงาน ก็มีรูป มีเวทนา เวลาทำงานประณีต เวทนามาก ก็เกิดขึ้น ดีใจ บางทีไม่ดี ไม่ถูกต้องที่เราต้องการ ก็เกิดโมโหขึ้นมา เกิดสับสนอยู่อย่างนี้ ที่นี้คำว่า ดับ ๆ ผมยังไม่เข้าใจ ไม่ใช่สงสัย แต่ไม่เข้าใจความหมาย

ส. สภาพธรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นต้องดับไป นี่แน่นอนที่สุด ท่านผู้ฟังจะ สังเกตเห็นสภาพธรรมลักษณะต่าง ๆ กันปรากฏ และก็หมดไปเรื่อย ๆ แต่การที่จะ ประจักษ์การเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมซึ่งไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย เพราะว่าไม่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่มีความสามารถประจักษ์ลักษณะ เกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมได้ตามความต้องการ หรือตามความคิดความ คาดคะเน แต่สภาพธรรมที่ประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมนั้น คือ

ปัญญาเจตสิก เป็นสภาพธรรมที่มีจริง เป็นสภาพธรรมที่ประจักษ์แจ้งในลักษณะของ
สิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริง

เวลาที่พูดถึงสภาพธรรมที่เป็นปัญญา เรามักจะพูดถึงลักษณะหรือเรื่องของ
ปัญญา แต่ถ้าปัญญาไม่ได้เกิดกับท่านผู้ใด เพราะเหตุว่าไม่มีการอบรมให้เกิดปัญญา
ขึ้น บุคคลนั้นก็เพียงแต่คิดเรื่องปัญญา หรือว่าพูดเรื่องปัญญา หรือว่าพูดถึงลักษณะ
ของปัญญา โดยที่ไม่ประจักษ์ว่า สภาพของปัญญาที่แท้จริงนั้นคืออะไร อย่างการ
ประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรม ไม่มีบุคคลตัวตนไปประจักษ์ตาม
ต้องการว่า อยากจะรู้เสียจริงเชียวว่า การดับนี้เป็นอย่างไร อย่างนี้ไม่มีทางจะ
ประจักษ์ได้เลย แต่จะต้องรู้ว่า ลักษณะของสภาพธรรมที่จะประจักษ์การเกิดดับได้นั้น
ไม่ใช่ตัวตน แต่เป็นสภาพธรรมชนิดหนึ่งซึ่งมีจริง เป็นธรรมที่ประจักษ์แจ้ง

เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่ประจักษ์แจ้งนั้นจึงชื่อว่า ปัญญา และสภาพธรรมที่
จะประจักษ์แจ้งการเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมได้นั้น ต้องอบรมจนกว่าสภาพ
ธรรมนั้นเกิดขึ้นประจักษ์แจ้งในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่กำลังปรากฏได้
แต่ไม่มีตัวตนที่เมื่อต้องการจะประจักษ์การเกิดดับก็จะประจักษ์ได้ ต้องอบรมให้
ปัญญาเกิดขึ้นรู้ เพราะถ้าไม่มีเหตุ ไม่มีปัจจัย ปัญญาก็เกิดไม่ได้

๕๖๖

ถ. ผมยืนอยู่อย่างนี้ ก็รู้ว่าเรายืน ที่เราพูดนี้ ก็รู้ว่าเราพูด บางทีก็มีเวทนา
เย็น ร้อน อ่อน แข็ง ผมพูดอย่างนี้ บางทีความรู้สึกเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ก็ไม่รู้
ธรรมดาปกติทั่วไป จะเกิดมีเจตสิก คือ เวทนาร่วมกับร่วมกับความโลภ ความโกรธ
ความหลง จะร่วมกับจิตอยู่เสมอ โดยมากรู้เพียงแค่นี้ ที่นี้คำว่า ดับ หมายความว่า
เราต้องเอาปัญญาเข้ามาช่วย คือ ที่จะรู้ว่าปัญญาเกิดขึ้น ก็เมื่อรู้เวทนาที่เกิดขึ้น
ใช่ไหม

สุ. ยังเป็นตัวตน เพราะว่าการที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ต้อง
ประจักษ์ความเป็นอนัตตา ไม่มีตัวตน เป็นลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะ แต่
ละอย่าง ถ้ายังเป็นเรารู้ ก็ไม่ใช่หนทางที่จะดับกิเลสได้

ถ. คำว่า เรา ผมพูดไม่ค่อยจะถูก คำว่า เรา โดยมากจะขึ้นต้นอยู่เรื่อย

สุ. ตราบใดที่ปัญญายังไม่สามารถที่จะแยกโดยการประจักษ์ในลักษณะ
ของนามธรรมซึ่งไม่ใช่รูปธรรม ในลักษณะของรูปธรรมซึ่งไม่ใช่นามธรรม ถ้าปัญญายัง
ไม่สามารถที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะความขาดจากกันของนามธรรมและรูปธรรม ก็
ยังไม่ประจักษ์ความเกิดดับ เพราะฉะนั้น ก่อนอื่นต้องทราบตามความเป็นจริงว่า
ประจักษ์แจ้งในลักษณะของนามธรรมซึ่งไม่ใช่รูปธรรมแล้วหรือยัง ต้องไปตามขั้น
เป็นลำดับขั้น และการที่จะประจักษ์แจ้งว่านามธรรมไม่ใช่รูปธรรมนั้น ประจักษ์ได้
อย่างไร ทางทวารไหน

ถ. โดยมากเดี๋ยวนี้มันแล้วแต่ เกิดที่ไหนก็รู้ที่นั่น โดยมากไม่ได้เจาะจง
เดี๋ยวนี้ผมไม่ได้เจาะจง เลิกแล้วไม่ปฏิบัติ เมื่อก่อนตั้งใจว่า จะไม่ให้เห็นรูปก็พยายาม
หลับตา ก็ไปเกิดอย่างอื่นขึ้นมาอีก

สุ. ทำไมจะไม่ให้เห็นรูป ถ้าไม่เห็นรูป ปัญญาจะประจักษ์แจ้งรู้ชัดว่า
รูปนั้นไม่ใช่ตัวตนได้ไหม

ถ. นั้นตามเดิม ตามของเก่า

ส. เพราะฉะนั้น ก็มีเหตุผลเพิ่มขึ้นใช่ไหม เมื่อมีการพิจารณาธรรมก็รู้ว่า ควรจะอบรมเจริญปัญญาอย่างไร จึงได้ละการที่จะไปหลับตาเสียไม่เห็นและ พยายามที่จะไม่ให้คิดไม่ให้นึกต่าง ๆ ก็มีชีวิตที่ดำเนินไปตามปกติ

ถ. เดียวนี้ผมเวลาทำงานไป ก็คิดไป บางทียกมือขึ้น ตีอะไรลงไปมันดัง ก็ไปได้ยินเสียงที่เกิดขึ้นใหม่ มันสับสน บางทีก็ดีใจ บางทีก็แค้นใจ บางทีก็โกรธ ก็ รู้ แต่ที่ว่า เราจะไม่ให้มันเกิด อย่างนี้ผมยังไม่เข้าใจ

ส. ใครจะไม่ให้อะไรเกิด การอบรมเจริญปัญญาไม่ใช่ไปบังคับไม่ให้อะไร เกิด แต่เป็นการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่มีปัจจัยจึงเกิดขึ้นปรากฏ

ถ. ผมข้องใจ ไม่เข้าใจ คือ พระท่านบอกว่า รูปนามดับ สติทั้งหลายก็ไม่ เกิดขึ้น คำว่า รูปนามดับ มีความหมายพิสดารอย่างไร

ส. ไม่ต้องห่วงเรื่องกาลข้างหน้าปัญญาจะต้องรู้ชัด ซึ่งจะมีได้ก็ต่อเมื่อรู้ ชัดเดี๋ยวนี้ก่อน ลักษณะของสภาพธรรมทางตาที่ไม่ใช่ตัวตนคืออย่างไร ลักษณะของ สภาพธรรมที่ปรากฏทางหูที่ไม่ใช่ตัวตนคืออย่างไร ระลึกรู้ไปเรื่อย ๆ ส่วนปัญญาที่จะ ประจักษ์แจ้งความเกิดดับเมื่อไรนั้น จะต้องเกิดขึ้นภายหลังปัญญาที่รู้ลักษณะของ นามธรรมและรูปธรรมโดยชัดเจนเสียก่อน

ถ. มีอีกคำหนึ่ง คำว่า นิमित ที่ผมเล่าให้อาจารย์ฟังแล้วว่า มีคนจะมาตี ผม แต่ผมก็เฉย ๆ ผลที่สุดเขาก็เลิกไปเอง รู้ว่าไม่โกรธ แต่เกิดมีความสุขอะไรขึ้น ภายหลังมีอะไรขึ้นมา ผมก็ถือว่าเป็นนิमित จะใช้หรือเปล่า

ส. พยายามอบรมความรู้ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏให้บ่อยขึ้น ให้เป็น ความรู้ยิ่งขึ้น อย่างทางตาที่กำลังเห็นเป็นปกติ วันหนึ่ง ๆ ก็เห็นอยู่เรื่อย แต่การที่จะมี สติในขณะที่กำลังเห็นรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน ต่างกับขณะที่หลงลืมสติ คือ ไม่ระลึกละเลย ว่า ขณะที่กำลังเห็นนี้ไม่ใช่ตัวตนอย่างไร นี่เป็นสิ่งที่ต้องอบรมเจริญให้มากขึ้น และเมื่อ มีการระลึกรู้เป็นปัญญาที่เพิ่มขึ้นแล้ว ก็ไม่เดือดร้อน จะประจักษ์การเกิดดับเมื่อไร

อย่างไร ก็ไม่ใช่เป็นเรื่องที่จะต้องคิดสงสัยว่า ดับคืออย่างไร เพราะเหตุว่าขณะใดที่สงสัย ขณะนั้นเป็นตัวตน ไม่ใช่เป็นการรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม

เพราะฉะนั้น ต้องรู้ด้วยว่า ขณะที่สงสัยก็เป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง และสติก็จะรู้ลักษณะของสภาพธรรมต่อไปอีก จนกว่าจะชินในสภาพธรรมแต่ละอย่าง ไม่ใช่แต่เฉพาะความรู้สึก แม้แต่ความจำ สิ่งปรากฏทางตาเป็นแต่เพียงสีสังวณณะต่าง ๆ ส่วนการที่จะรู้ว่าสิ่งที่ปรากฏทางตานั่นคืออะไร นั่นเป็นเรื่องของความจำ เพราะฉะนั้น ต้องรู้ว่าขณะใดเป็นจำ ขณะใดเป็นการรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางตา กำลังปรากฏทางตา ถ้าจำว่าสภาพรู้เป็นนามธรรม หรือว่าที่กำลังเห็น ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงสภาพรู้ นี่เป็นความจำ ซึ่งต้องรู้ด้วยว่า ไม่ใช่สภาพธรรมที่กำลังเห็น หรือรู้สิ่งที่ปรากฏทางตา

ความละเอียดของธรรม จะต้องมีการระลึกและพิจารณาว่า เป็นแต่ลักษณะจริง ๆ เป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนทั้งนั้น เพราะฉะนั้น เวลาที่เกิดสงสัยขึ้น ก็จะต้องระลึกไว้ว่า เป็นแต่เพียงสภาพสงสัย ไม่ใช่ตัวตน และก็มีลักษณะอื่นซึ่งไม่ใช่ลักษณะสงสัย

นามธรรมก็มีมาก รูปธรรมก็มีมากที่สติจะต้องระลึกจนกว่าจะทั่ว จนกว่าจะชิน จนกว่าจะละคลายการยึดถือ เมื่อค่อย ๆ ละคลายการยึดถือ ก็จะประจักษ์ความเกิดดับได้

ถ. รู้ แต่ปัญญายังไม่ทัน

ส. ไม่พอ ต้องอบรมจนกว่าจะเป็นปัญญาขั้นที่สามารถประจักษ์การเกิดดับได้จริง ๆ จึงจะประจักษ์ได้ ไม่อย่างนั้นก็เป็นขั้นสงสัย ขั้นรู้บ้างไม่รู้บ้าง

เพราะฉะนั้น เรื่องของการขัดเกลากการยึดือนามธรรมและรูปธรรมว่าเป็นตัวตน จึงเป็นเรื่องใหญ่ มีสภาพธรรมมากมายที่เคยยึดถือว่าเป็นตัวตน สติจะต้องระลึกูเนื่อง ๆ บ่อย ๆ มาก ๆ จนกว่าจะรู้ชัด จนกว่าจะชินขึ้น จนละคลายได้

ถ. ผมเคยทำบุญ ถือศีลบ้าง ทำบุญให้ทาน มีความปรารถนาจะให้พ้นทุกข์ เคยปรารถนาว่า เกิดชาติใดฉันใดก็ขอให้เจอพระพุทธศาสนา ได้ฟังธรรม ได้เจอ

ปราชญ์ ได้เข้าใจในธรรมนั้น ความหวังนั้นไม่จำเป็นต้องคอยไปถึงชาติไหนหรอก ชาตินี้ได้พบอาจารย์ นับว่าเป็นโชคดีของผม ถ้ามปัญหาเดียวนี้ หรือฟังธรรมตอนเช้า ๆ ไม่ค่อยรู้เท่าไร ต้องฟังหลาย ๆ หน และนำไปคิด บางทีคิดทั้งวัน ๒ วัน ๓ วันกว่าจะรู้ความหมายของอาจารย์สักคำหนึ่ง ปัญญาของผมออกจะแย่ แต่จำแม่น กว่าจะได้สักเรื่อง ก็ยุ่งหน่อย

ส. เรื่องของการอบรมเจริญปัญญาที่จะละลายกิเลส เป็นเรื่องที่ค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป จริง ๆ แม้แต่ในขั้นของความเข้าใจ ถ้าติดตามฟังพระธรรมอยู่เรื่อย ๆ พิจารณาธรรมอยู่เรื่อย ๆ จะเห็นได้ว่า ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจากตอนต้นมาก แต่ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นทีละเล็กทีละน้อย โดยที่ไม่สามารถกำหนดได้ว่าเพิ่มขึ้นในตอนไหน แต่ว่าจะต้องค่อย ๆ เป็น ค่อย ๆ ไป เรื่อย ๆ แม้การระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมก็ต้องเป็นไปในลักษณะนี้

ถ. เดียวนี้เช้า ๆ หรือกลางคืน ถ้าผมไม่ได้ฟังอาจารย์ เหมือนคนติดเฮโรอีน รู้สึกไม่สบายใจ พอได้ฟังก็สบายใจหน่อย แต่ก็อดสงสัยไม่ได้ ปัญญาไม่ถึง

ส. ตราบใดที่ยังสงสัยอยู่ ให้ทราบว่าต้องอบรมเจริญสติอีกมากทีเดียว คือต้องรู้แม้แต่ลักษณะที่กำลังสงสัยว่าเป็นแต่เพียงสภาพธรรมชนิดหนึ่ง และไม่เอือม ไม่ยึดถือ เพราะว่าการสงสัยไม่ได้มีอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่ว่าการดับไปของสภาพธรรมที่สงสัยนั้นก็ดี หรือการเกิดสืบต่อของลักษณะสภาพธรรมอื่นก็ดี เป็นไปอย่างรวดเร็ว เมื่อสติยังไม่ได้ระลึกจนทั่วก็ไม่ประจักษ์ว่า สภาพธรรมใดเกิดขึ้น สภาพธรรมใดดับไป

ถ. ที่ผมปฏิบัติมาแล้ว เมื่อก่อนเข้าใจว่า ตัวเองเป็นอาจารย์ใหญ่คนหนึ่งเหมือนกัน เพราะหัดว่าไม่ไปนรกกับเขา ได้มาฟังอาจารย์บรรยาย ความรู้ความสามารถที่ปฏิบัติมาเพียงเล็กน้อยไม่ได้เกิดประโยชน์อะไรเลย ได้พบอาจารย์ นับว่าเป็นบุญของผม ถึงแม้จะไม่ได้เดินเข้าสู่อุบายบุคคล ก็ยังเห็นช่องทางว่า เขาเข้ากันทางนี้ ไปกันทางนี้ ขออำนาจคุณพระรัตนตรัย ขอให้อาจารย์จงเจริญ

ส. ขอนุโมทนา และขอบพระคุณ ที่อนุโมทนาอย่างยิ่ง คือ ท่านสามารถทั้งความเห็นผิด ความเข้าใจผิดแต่ก่อนนี้ได้ ไม่หลงผิดด้วยอำนาจความยินดี ความ

ปรารภนา หรือความต้องการ เพราะถ้ามีความเห็นถูกเกิดขึ้น ย่อมเห็นว่าสิ่งใดเหมาะสม สิ่งใดควร และข้อปฏิบัติอย่างไรจะเป็นปัจจัยให้ปัญญาเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะเป็นหนทางที่ยาว แต่การเริ่มต้น ตั้งต้น ดำเนินไปเรื่อย ๆ ในหนทางที่ถูก ก็ดีกว่าไปติดอยู่ในหนทางที่ผิดซึ่งไม่มีโอกาสจะทิ้ง และหันมาสู่หนทางที่ถูกได้

มีจดหมายที่เป็นคำแนะนำของท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านเขียนมาจากบ้านเลขที่ ๒๔๓/๑ ซอยรามบุตรี ถนนจักรพงษ์ กรุงเทพมหานคร

วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

เรียน ท่านอาจารย์สุจินต์ บริหารวนเขตต์ ที่นับถือ

ผมได้ฟังคำบรรยาย ซึ่งนำเทปไปออกอากาศมาประมาณ ๑ เดือนเศษ พบว่าการบรรยายอภิธรรมมัตถสังคหะ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ปรากฏออกมาเป็นที่น่าอนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง ผมได้รวบรวมเสียงดีจากกลุ่มอาจารย์ อภิธรรมมัตถสังคหะ และขออนุญาตปรารภมาอีกครั้งหนึ่ง

๑. คำว่า รู้แจ้งแทงตลอด มีผู้ปรารภว่า ใช้กับพระอรหันต์เท่านั้น ผมเห็นว่า น่าจะมีการกำจัดการใช้บ้างตามสมควร

๒. สี่เป็นรูปที่จิตรู้ได้ทางตา ... ตาสัมผัสสี่ในปัจจุบันธรรม นั้นรู้สึกว่าเป็นเรื่อง พุดง่าย ปฏิบัติยากมากที่สุด ในทางปฏิบัติจริง อภิสังขารมารมาหลอกเอาบ่อย ๆ ผมเห็นว่าต้องดูเหตุบุตรมารและอภิสังขารมารควบคู่ไปด้วย ผมไม่อยากให้เขามาหลอก

๓. การแสดงตนสูงกว่า เสมอ และต่ำกว่าของท่านผู้ถาม การใช้ไตร่ตรองนึกถึงของผู้ถาม ถ้ามี ผมเห็นว่า น่าจะมีอุบายอันแยบคายทำให้ลดลงไปได้ก็คงจะทำให้ดีขึ้นในหลาย ๆ อย่าง มีผู้ปรารภมากกว่า ชอบมาถามกันมาก ยิ่งเปิดช่องว่างต่าง ๆ เขาก็ถาม แต่ถ้ามีบุญ เขาก็ไม่มาถามมาก

๔. ในเรื่องสถานปฏิบัติ มีคำอธิบายว่า พระผู้มีพระภาคเคยตรัสให้อริยสาวก ช่องเสพเสนาสนะอันสงัดไว้แล้ว เช่น เล่ม ๔๖ หน้า ๒๓๕, เล่ม ๑๔ หน้า ๑๖๐ เคยได้รับคำปรารภจากพระผู้ใหญ่ และท่านอาจารย์อื่น ๆ อีกนับไม่ถ้วน คือ ถือกติกันว่า จะไม่พูดขัดแย้งคำตรัส ถือกันว่าการปฏิบัติวิปัสสนาเป็นการเจริญรอยตามพระอริยเจ้า

เมื่อนักปฏิบัติหาที่ปฏิบัติได้บ้างไม่ได้บ้างตามที่ตรัสแสดงไว้ ก็อาจอนุโลมหาที่ที่เหมาะสมอันเป็นที่สมควรมาเป็นที่ปฏิบัติได้ ก็คงจะถือสาคำว่า “ไม่จำเป็น สถานที่ปฏิบัติไม่จำเป็น” ข้อขัดแย้งอันนี้ ผมเห็นว่าไม่สู้ดีนัก ผมเห็นว่าใช้คำว่า อนุโลมหาที่ปฏิบัติที่เหมาะสมของแต่ละบุคคลดีกว่า ท่านธรรมเสนาบดีทั้งสอง ท่านก็ได้ปรารภไว้ (เล่ม ๔๑ ทั้งสองท่าน)

๕. กุฎเล็ก ๆ ที่สร้างจำลองขึ้นมา ก็คงได้การปฏิบัติจำลอง ผมเห็นว่า ช่างเขาเถอะ พุทก็จะเป่ยเป่ยนเขา นักกัมมัฏฐานชนิดชอบจำลอง ก็ขอยุติครับ

ขอได้รับความนับถือ

ป.ล. ถ้าจะกรุณามีการปรับปรุงบ้างก็อาจจะดี บางท่านปรารภว่า พุทอะไรไม่ได้ ผมก็ไม่เชื่อเขา จึ่งลองเขียนมา

ส. ท่านผู้ฟังมีความเห็นอะไรบ้างใหม่ในจดหมายฉบับนี้ ไม่ทราบว่ ข้อ. ๕ กับข้อ. ๔ ของท่าน คำนกันหรือเปล่า

ผู้ฟัง เรื่องสถานที่ ผมเคยประพฤติปฏิบัติมาแล้ว ผมค้ำจริง ๆ เรื่องที่ว่าจะไปหาสถานที่ ที่โน่น ที่นี้ อะไรต่าง ๆ ผมเคยขนาดขึ้นไปอยู่บนภูเขา ขนาดพระสมภารเวลากลางวันยังไม่กล้าขึ้นไป มันเจีบจริง ๆ แต่เวลาไปอยู่จริง ๆ นึกถึงทางบ้านบ้าง นึกถึงแฟนว่า เขาจะไปมีแฟนใหม่หรือยัง อะไรก็ไม่รู้ สารพัดที่จะคิด วิเวกนี้ไม่จำเป็น เราอยู่เดี๋ยวนี้นี้ เราก็วิเวกได้ ผมเข้าใจว่าอย่างนั้น ไม่ใช่เรื่องเข้าใจ แต่เป็นความจริงเป็นอย่างนั้นจริง ๆ

อย่างข้างบ้านผม โรงงานอีกที่ทีกครึกโครมนาน ๆ รำคาญหนัก ๆ ทำใจเฉย ๆ เป็นเรื่องของเสียง ก็อยู่สบาย ไม่เดือดร้อนอะไร พุทถึงเรื่องสถานที่ เดี๋ยวนี้นี้จะไปหาที่วิปัสสนา ต้องเตรียมทุนกันมากมาย อย่างเมื่ออาทิตย์ก่อน ผมพึ่งเทศน์ทางวิทยุว่า ต้องเตรียมเงินเตรียมทองวันละ ๑๒ – ๑๓ บาท เป็นค่าอาหาร ถ้าเจีบใช้ได้ป่วยบางที่ มาอยู่ได้ ๒-๓ วัน ก็ต้องกลับไปแล้ว มันเป็นเวรเป็นกรรม ผมไม่เห็นตรงกับคำในพระไตรปิฎก อย่างในพระไตรปิฎก แม้คนขอทานไม่มีข้าวจะกิน ยังสำเร็จเป็นพระโสดาบันได้ ผมว่ามันขัดกันหมด ไม่เกี่ยวกันเลยกับสถานที่

ส. ข้อความในพระธรรมตอนหนึ่งมีว่า ถึงแม้ว่าจะอยู่ในป่า แต่ว่าใจนั้น เกี่ยวข้องผูกพันคลุกคลีอยู่กับครอบครัว หรือว่าวงศาคนญาติ หรือว่าเรื่องโลก ท่านกล่าวว่า ผู้นั้นไม่ได้อยู่ป่า เพราะว่าถึงจะอยู่ป่าก็เหมือนอยู่บ้าน ไม่ได้ต่างกันเลย คือ สภาพลักษณะของจิตใจในขณะนั้นไม่ได้ต่างกับกับอยู่บ้าน จะอยู่ที่ไหนก็ตาม เมื่อยังมีความเกี่ยวข้อง ความผูกพันในวัตถุ ในบุคคล ถึงแม้ว่าจะเป็นการนั่งอยู่ในป่า ผู้นั้นก็หาชื่อว่าอยู่ป่าไม่ เพราะว่าจิตใจเหมือนกัน ไม่ได้ต่างกันเลย

สำหรับเรื่องของสถานที่ ก็ได้กล่าวถึงมานาน จนคิดว่าเกือบจะไม่มี ความจำเป็นอีกแล้วที่จะได้กล่าวถึง เรื่องของการอบรมเจริญปัญญา เป็นเรื่องที่จะต้องระลึก รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

สำหรับคำปรารภของท่านที่ว่า ถ้าจะมีความกรุณาปรับปรุงบ้างก็อาจจะดี บางท่านปรารภว่า พูดอะไรไม่ได้ ผมก็ไม่เชื่อเขา จึงลองเขียนมา แต่ว่าท่านผู้ฟังท่านนี้ได้เขียนจดหมายมาฉบับหนึ่งก่อนจดหมายนี้ คือ ท่านเขียนมาเมื่อวันที่ ๓๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ข้อความตอนหนึ่งมีว่า ในการปฏิบัติธรรม ผมปฏิบัติตามแนวพระ โอวาทปาติโมกข์ ๓ คาถาถึง และปฏิบัติเพื่อวิราคธรรม รู้สึกว่าตัดปัญหาอื่น ๆ ไปได้มาก สำหรับพระโอวาทปาติโมกข์ ท่านผู้ฟังก็คงจะทราบว่า คาถาแรก คือ ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง

๕๖๗

ผู้ฟัง จดหมายที่อาจารย์อ่านก็มีข้อที่น่าสนใจ ผู้เขียนนี้เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามพระปาติโมกข์ใช่ไหม ผมก็บวชมานาน เรียนมามาก แต่ก็ไม่มากพอที่จะเอาตัวรอด ถือตัวว่ามีความรู้มาก ถือตัวมานาน ถ้าตายระหว่างนั้นเห็นจะไม่พินรกรรอก แต่ก่อนคิดว่า อย่างจิตเป็นต้น ถือว่าไม่ตายรอก พอจติจากนั้นก็ไปเกิดใหม่ ตอนหลังมาฟังอาจารย์ จึงรู้ว่า จิตเกิดดับ ๆ รูปนามก็เกิดดับ

ท่านผู้เขียนกล่าวว่า ท่านทำตามในปาติโมกข์ สำรวมในปาติโมกข์ ท่านเป็นสมาธิใช่ไหม ความจริงโอวาทปาติโมกข์ พระผู้มีพระภาคท่านสอนกับพระท่านนั้น แต่ว่าอะไรที่สอนกับพระ สมาธิจะฟังและปฏิบัติตามก็ไม่ขัดข้อง ผมรู้บาลีก็อยากจะว่าให้ฟัง โอวาทปาติโมกข์มีอย่างนี้

สพฺพปาปสฺส อภรณํ การไม่ทำความชั่ว

กุสลสฺสอุปสมฺปทา การบำเพ็ญความดี

สจิตฺตปริโยทปนํ ทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว

อนฺุปาฆาโต อนฺุปวาโท ปาติโมกฺเข จ สํวโร การไม่ว่ากล่าว หรือไม่เข้าไปว่าหรือการสำรวมในปาติโมกข์

แสดงให้เห็นว่า ท่านสอนพระ ไม่ได้สอนสมาธิ แต่เราจะเอามาปฏิบัติ ก็ไม่ขัดข้อง ตอนหลังมีต่อไปว่า

ขณฺุติ ปรมํ ตโป ตีติกฺขา แปลว่า ความอดทนเป็นตบะอันสูงยิ่ง

มตฺตญฺญตา จ ภตฺตสฺมึ การรู้จักพอดีในอาหารที่รับประทาน

ปนฺุตญฺจ สยนาสนํ อยู่ในที่สงัด นั่งหรือนอนในที่สงัด

อริจิตฺเต จ อาโยโค แปลว่า ประกอบจิตในอริจิต คือ อริศีลสิกขา

เอตํ พุทฺธาน สาสนํ นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้า

ซึ่งความจริงท่านสอนกับพระจึงเรียกว่า โอวาทปาติโมกข์

ส. ขอบคุณ ต้องขอให้ท่านผู้ฟังซึ่งจะศึกษาและปฏิบัติตามในโอวาทปาติโมกข์ได้เข้าใจให้ชัดเจนว่า จุดประสงค์นั้น คือ เพื่อการรู้แจ้งอริยสัจธรรม และจะต้องละคลายขัดเกลากิเลส ซึ่งจะต้องอาศัยความอดทนและธรรมอย่างอื่นประกอบด้วย อดทนที่จะให้คนอื่นเขาเข้าใจถูกในสภาพธรรมตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนอยู่ ท่านที่เข้าใจถูกต้องแล้ว ก็ไม่ควรจะเกิดความรำคาญใจ แต่ควรจะมี ความอดทน เห็นใจ เข้าใจ และช่วยให้บุคคลอื่นได้เข้าใจธรรมที่ถูกต้องยิ่งขึ้น อดทนที่ได้ฟังซ้ำแล้วซ้ำอีกบ่อย ๆ เพื่อที่จะอุปการะเกื้อกูลให้คนอื่นได้พิจารณา และได้เข้าใจเหตุผลของธรรม

สำหรับเรื่องของการปฏิบัติ คือ เรื่องของอริยศีลสิกขา อริยจิตสิกขา และอริยปัญญาสิกขา ใน **อังคุตตรนิกาย ตักกนิบาต สมณวรรคที่ ๔ สมณสูตร ข้อ ๕๒๑** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจของสมณะที่สมณะควรทำ ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นไฉน คือ การสมาทานอริยศีลสิกขา ๑ การสมาทานอริยจิตตสิกขา ๑ การสมาทานอริยปัญญาสิกขา ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจของสมณะที่สมณะควรทำ ๓ อย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอริยศีลสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอริยจิตตสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอริยปัญญาสิกขา ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเช่นนี้แล ฯ

สำหรับเรื่องของอริยศีลสิกขา อริยจิตตสิกขา และอริยปัญญาสิกขานั้น ก็คือ การอบรมเจริญมรรคมีองค์ ๘ นั่นเอง

เพราะฉะนั้น ที่ท่านผู้เขียนมา ข้อ ๒ ที่ว่า สีเป็นรูปที่จิตรู้ได้ทางตา ตาสัมผัสสีในปัจจุบันธรรม นั้นรู้สีว่าเป็นเรื่องพุดง่าย ปฏิบัติยากมากที่สุด

ก็จริงใช่ไหม แต่ไม่ได้บอกว่า เมื่อปฏิบัติยากแล้วก็อย่าปฏิบัติเลย ไม่ใช่อย่างนั้น ขอให้รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ยากที่จะรู้แจ้งว่าสภาพธรรมที่กำลัง

ปรากฏทางตาไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แม้การเห็น สภาพที่กำลังรู้ กำลังเห็นที่ปรากฏทางตาขณะนี้ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน

ท่านกล่าวว่า รู้สึกว่าเป็นเรื่องพุดง่าย ปฏิบัติยากมากที่สุด

จริง และต้องปฏิบัติด้วย ไม่ใช่ว่ารู้ว่าเป็นปฏิบัติยากเลยไม่ปฏิบัติ อย่างนั้นไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะยากสักเพียงไรก็ตาม แต่เมื่อจะอบรมเจริญปัญญาที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็จะต้องอบรมจนถึงการประจักษ์แจ้งได้

สำหรับข้อที่ ๑. ที่ท่านว่า คำว่า รู้แจ้งแทงตลอด มีผู้ปรารภว่า ใช้ได้กับพระอรหันต์เท่านั้น ผมเห็นว่าน่าจะมีการจำกัดการใช้บ้างตามสมควร

นี่เป็นเรื่องของพยานะที่พยายามจะให้ท่านเข้าใจลักษณะสภาพของปัญญา ซึ่งเป็นการประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ ไม่ใช่เป็นเพียงความคิด ความเข้าใจ หรือคาดคะเนว่า ขณะนี้ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ขณะนี้สภาพธรรมเกิดดับ นี่เป็นเรื่องจริงซึ่งประจักษ์แจ้งยาก แต่ก็จะต้องอดทนที่จะต้องอบรมจนกระทั่งประจักษ์แจ้งได้จริง ๆ

ข้อความต่อไปที่ท่านว่า ในทางปฏิบัติจริง อภิสังขารมารมาหลอกเอาบ่อย ๆ ผมเห็นว่า ต้องดูเทวนุตรมารและอภิสังขารมารควบคู่ไปด้วย ผมไม่อยากให้เขามาหลอก

ไม่ใช่เพียงแต่ไปอ่านเรื่องเทวนุตรมารหรืออภิสังขารมาร แต่ต้องรู้ว่า ในขณะที่กำลังเห็นอยู่และก็ไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เพราะว่ามี ความสงสัยบ้าง หรือมีความเห็นที่ไม่จำเป็นที่จะต้องรู้เพราะเป็นสิ่งที่รู้ยาก นั่นคือมารหรือเปล่า ไม่ใช่จะไปเปิดตำราดูเทวนุตรมารหรืออภิสังขารมาร แต่ในขณะที่ เดียวนี้ ที่ไม่รู้ ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ มีกิเลส คือ ความเห็นผิด หรือความไม่รู้ หนทางข้อปฏิบัติซึ่งกันไม่ให้ปัญญาเจริญขึ้นที่จะประจักษ์ชัดในลักษณะของนามธรรม และรูปธรรมในขณะนี้หรือเปล่า นี่คือตามความเป็นจริง

คามิกะ เท่าที่อาจารย์ว่ามานี้ ผมก็อยากจะเรียนให้ท่านทราบ ในฐานะที่เรียนมามาก ผมเรียนได้ตั้ง ๖ ประโยค ได้แต่เรียน ปฏิบัติไม่มี แต่ก็คิดว่าตัวรู้ดี คิดว่า นั่งอยู่เฉย ๆ คงไม่เป็นไร แต่ที่ไหนได้ มาฟังอาจารย์จึงได้รู้ว่า นั่งอยู่เฉย ๆ ก็ได้ทั้งบุญทั้งบาป ถ้าจิตเราคิดไม่ดี ไปด่าใคร แข่งใคร ก็บาปแล้ว แต่ถ้าจิตดี คิดว่า ที่โน่นเขาทำบุญ ก็ได้บุญ นี่เป็นของละเอียด และที่อาจารย์ว่า เป็นของยาก ก็แน่นอน พระผู้มีพระภาคทรงสร้างบารมีมาเท่าไร พระอรหันต์ พระสาวกต่าง ๆ ท่านสร้างบารมีมา ไม่ใช่่ง่าย ๆ ถ้า่ง่ายก็สำเร็จเสียดากันเสียหมด อีกอย่างหนึ่งที่ว่า ปราภฏ ขัดแจ้ง รู้แจ้งชัด ต้องพระอรหันต์ ก็แปลกันตามตัวหนังสือที่ปราภฏ ที่พระผู้มีพระภาคท่านตรัส อย่างว่า วิปัสสนา ขอให้ท่านคิด ตามศัพท์แปลว่าอะไร

วิ แปลว่า แจ้ง คือ รู้แจ้ง เห็นแจ้ง

ปัสด แปลว่า เห็น

ปัญญา แปลว่า รู้ทั่ว รู้รอบ

ก็แปลกันไปอย่างนั้น ผู้แปลไม่ได้แปลผิดอะไร

สุ. สำหรับข้อ. ๓ รู้ลึกกว่าเป็นข้อที่ท่านมีความต้องการที่จะให้มีการปรับปรุง ท่านเขียนมาว่า การแสดงตนสูงกว่า เสมอ และต่ำกว่าของท่านผู้ถาม การใช้เดรัจฉานกถาของผู้ถาม ถ้ามี ผมเห็นว่า น่าจะมีอุบายอันแยบคายทำให้ลดลงไปได้ ก็คงจะทำให้ดีขึ้นในหลาย ๆ อย่าง มีผู้ปรารภมากกว่าชอบมาถามกันมาก ยิ่งเปิดช่องว่างต่าง ๆ เขาก็ถาม แต่ถ้ามีบุญ เขาก็ไม่มาถามมาก

สำหรับอุบายที่แยบคาย เข้าใจว่า คงจะไม่มีอุบายอื่นที่จะแยบคายกว่าธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้โดยละเอียด เพราะว่าการที่จะไปเปลี่ยนแปลงแก้ไขบุคคลคนอื่นที่มีข้อข้องใจและมาถามด้วยอัธยาศัยต่าง ๆ กันนั้น เป็นสิ่งซึ่งจะเป็นไปไม่ได้เลย ถ้าบุคคลนั้นไม่ฟังพระธรรม

เพราะฉะนั้น พระธรรมที่ได้กล่าวถึงในการบรรยายแนวทางเจริญสติปัฏฐาน จะเป็นเครื่องช่วยให้บุคคลที่มีอุปนิสัยสะสมมาต่าง ๆ กัน ได้ขัดเกลากิเลสของตนเองให้เบาบาง ซึ่งดิฉันเห็นว่า มีแต่พระธรรมเท่านั้นที่จะเป็นอุบายที่แยบคายที่สุด ที่เมื่อนำ

พระธรรมมากล่าวมาแสดงให้ท่านผู้ฟังมีความเข้าใจเพิ่มขึ้น การขัดเกลากิเลสของแต่ ละท่าน ก็ย่อมเป็นไปได้มากขึ้น

และที่ท่านเขียน ป.ล.ว่า ถ้าจะกรุณามีการปรับปรุงบ้างก็อาจจะดี บางท่าน ประรภว่า พุทอะไรไม่ได้ ผมก็ไม่เชื่อเขา จึงลองเขียนมา

ฟังแล้วเหมือนกับว่า ดิฉันเป็นคนดี คือว่าไม่ยอมที่จะปรับปรุง หรือเชื่อ คำแนะนำของผู้ใดเลย แต่ให้ทราบ ว่า ตามความเป็นจริงแล้ว ไม่มีบุคคลใดสามารถที่ จะกระทำอย่างใดได้เลย นอกจากว่าจะเป็นผู้ฟังพระธรรม พิจารณาในเหตุผล และขัด เกลากิเลส แต่ไม่ทราบจะให้ปรับปรุงอย่างไร ถึงแม้ว่าจะปรับปรุงตามใจอัธยาศัยของ ท่านผู้นี้ ก็ไม่เป็นที่ถูกอัธยาศัยของท่านผู้อื่น เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะเพียงปรับไปตาม คำพูดของคนอื่น หรือความเห็นของคนอื่น ในที่สุดจะทำอะไรไม่ถูก และจะทำอะไร ไม่ได้ เพราะว่าไม่มีหนทางใดเลยที่จะทำให้ถูกใจทุกท่านได้ แต่ถ้าทุกท่านเป็นผู้ที่ ต้องการฟังพระธรรมจริง ๆ และประพฤติดุริยธรรมขัดเกลากิเลสด้วย ก็ย่อมจะเป็นผู้ที่มี ความอดทน เข้าใจ และเห็นใจในบุคคลอื่น มีความเมตตา หวังดี ที่จะอดทนให้ผู้อื่น ได้เข้าใจธรรมในแง่มุมต่าง ๆ ด้วย

ผู้ฟัง สำหรับผม ด้วยความสัตย์จริงเรียนมามาก สำนึกไหนที่ว่าดี ผมไม่ฟัง หรือทัก ไม่เข้าท่า บางทีพอว่าเสร็จแล้วเรียไรเลย นี่รำคาญที่สุด เรียไรกัน หาเงินกัน จริง ผมไม่ต้องการอะไร อายุ ๘๒ – ๘๓ ปีแล้ว ผมต้องการสัจจะ ต้องการไปสวรรค์ ไม่อยากไปนรก เพราะฉะนั้น อาจารย์คนไหนที่สอนไม่เข้าท่า โคหัวหน้าฝูงไปทางไหน ลูกน้องก็ตามไปทางนั้น ลงเหวก็ลงด้วย อย่างนี้ผมไม่เอา ผมฟังมามาก ๒๐ – ๓๐ อาจารย์ ที่ไหนว่าดี ๆ ไปฟัง แต่ไม่เข้าท่า มีเลื่อมใสอยู่ไม่เท่าไรหรอก อย่างอาจารย์นี้ ในฐานะเป็นฆราวาส ผมฟังฆราวาสทุกคน มาติดใจ ติดใจอย่างไร เพราะสอนให้ผมรู้ ความจริง สอนให้ผมรู้ธรรม และตรงกับความเห็นของเรา คนเราทุกคนไม่ใช่ว่าตาม เขาไป เขาว่าดำก็ดำ แดงก็แดง ไม่ใช่อย่างนั้น ถ้าจะตกนรกเพราะตัวเราเองก็ยอม แต่ถ้าตกนรกเพราะให้คนอื่นเขาจูบไป มันน่าเสียใจ

อีกอย่างหนึ่ง นี่เป็นหลักธรรมดา พระผู้มีพระภาคท่านตรัสเป็นบาลีว่า
 สุทสฺสํ วฐุทฺสมญฺญेสํ อตฺตโน ปน ทุทฺทสํ โทษคนอื่นเห็นง่าย แต่ของตน ไม่เห็นหรือ
 ไม่มองดูโทษของตน มองแต่คนอื่นเขาทำผิด ส่วนโทษของตนแม้จะใหญ่เท่าภูเขา
 หลวงก็ปิดเสีย ก็เข้าลักษณะอย่างนี้ คนเราทั่ว ๆ ไป

ส. ขอเพิ่มเติมในข้อ. ๒ ที่ท่านว่า สีเป็นรูปที่จิตรู้ได้ทางตา ... ตาสัมผัสสีใน
 ปัจจุบันธรรม นั้นรู้สึกว่าเป็นเรื่องพุดง่าย ปฏิบัติยากมากที่สุด

จริง เพราะเหตุว่าที่จรรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงในขณะที่กำลังเห็น เป็น
 การปฏิบัติ หรือเป็นการศึกษา อริศีลสิกขา อริจิตสิกขา อริปัญญาสิกขา

โดยพยัญชนะ อริ แปลว่า ละเอียด

อริศีลสิกขา เป็นการศึกษาศีลโดยละเอียด

อริจิตสิกขา เป็นการศึกษาจิต สมาธิโดยละเอียด

อริปัญญาสิกขา เป็นการอบรมเจริญปัญญาโดยละเอียด

เพราะฉะนั้น การที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม จะต้องเข้าใจหนทางข้อปฏิบัติ คือ
 มรรคมรรค ๘ เป็นการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แม้ยาก แต่เป็น
 ข้อปฏิบัติที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงว่า เป็นหนทางที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมได้
 และก็เป็นกิจของสมณะ คือ ผู้สงบ หรือผู้ที่ปฏิบัติดำเนินหนทางที่จะขัดเกลากิเลสให้
 เป็นผู้ที่สูงบระจับดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทจริง ๆ

ขอล่าวถึง **อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต สมณวรรค สมณสูตร** อีกครั้ง ซึ่งมี
 ข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจของสมณะที่สมณะควรทำ ๓ อย่างนี้

ถึงแม้ว่าท่านจะไม่ใช้สมณะ แต่ท่านเจริญหนทางที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็เป็น
 การปฏิบัติธรรมของสมณะ

๓ อย่างเป็นไฉน คือ การสมาทานอริศีลสิกขา ๑ การสมาทานอริจิตสิกขา
 ๑ การสมาทานอริปัญญาสิกขา ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจของสมณะที่สมณะควร
 ทำ ๓ อย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้นแหละ ท่านทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิศีลสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิจิตตสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิปัญญาสิกขา ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเช่นนี้แล ฯ

ท่านทั้งหลาย คือ ท่านที่จะเจริญปัญญาที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมด้วย เพราะฉะนั้น ในขณะที่กำลังเห็นทางตา ซึ่งทุกท่านเห็นว่าเป็นข้อปฏิบัติที่ยาก แม้แต่ท่านเจ้าของจดหมาย ท่านก็กล่าวว่า เป็นเรื่องที้ง่าย ปฏิบัติยากมากที่สุด แต่ท่านก็ควรจะได้สอบถามจิตใจและความเข้าใจของท่านว่า ท่านมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ดังที่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเช่นนี้แล เพราะเหตุว่าอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขานั้น ได้แก่ มรรคมงคล ๘

๕๖๘

ใน มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ จุฬยมกวรรค จุฬเวทลลสูตร มีข้อความว่า

ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่พระวิหารเวฬุวัน อันเป็นสถานที่ให้เหยื่อแก่กระแต เขตพระนครราชคฤห์ ครั้นนั้น วิสาขอุบาสกเข้าไปหาธรรมทินนาภิกษุณีถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง

ครั้นแล้วได้ถามปัญหาธรรมกับธรรมทินนาภิกษุณีหลายประการ ซึ่งข้อความในพระสูตร ข้อ ๕๐๘ วิสาขอุบาสกได้ถามธรรมทินนาภิกษุณีว่า

ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นไฉน

ธรรมทินนาภิกษุณีกล่าวว่า

ดูกร วิสาขะผู้มีอายุ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ ๑ ความดำริชอบ ๑ วาจาชอบ ๑ ทำการงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ความเพียรชอบ ๑ ความระลึกชอบ ๑ ความตั้งจิตไว้ชอบ ๑

นี่เป็นคำแปลจากภาษาบาลีที่ว่า ปัญญาอันเห็นชอบ คือ สัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ปัญญาเจตสิก ความดำริชอบ คือ สัมมาสังกัปปะ ได้แก่ วิตกเจตสิก วาจาชอบ ได้แก่ สัมมาวาจาเจตสิก ทำการงานชอบ ได้แก่ สัมมากัมมันตเจตสิก เลี้ยงชีวิตชอบ ได้แก่ สัมมาอาชีโวเจตสิก ความเพียรชอบ ได้แก่ สัมมาวายาโมเจตสิก ความระลึกชอบ คือ สัมมาสติ ได้แก่ สติเจตสิก ความตั้งจิตไว้ชอบ คือ สัมมาสมาธิ ได้แก่ เอกัคคตาเจตสิก

แต่ต้องพิจารณาลักษณะของสภาพธรรมให้ตรงด้วยว่า ความตั้งจิตไว้ชอบเป็นลักษณะของสัมมาสมาธิ เป็นลักษณะของเอกัคคตาเจตสิกซึ่งตั้งจิตไว้ชอบในอารมณ์ที่

ปรากฏ พร้อมสติที่ระลึกรู้ลักษณะของอารมณ์ที่ปรากฏในขณะนั้น ไม่ใช่มีตัวตนไปตั้งจิตไว้ชอบ

เวลาอ่านพระสูตร อย่าเข้าใจตามความคิดของท่านว่า ท่านจะต้องทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ เป็นตัวตนที่กระทำ ซึ่งไม่ใช่เลย เพราะว่าเป็นลักษณะของกิจของเจตสิกซึ่งเป็นมรรคมองค์ ๘ แต่ละลักษณะ แต่ละองค์ เพราะฉะนั้น ลักษณะของเอกัคคตาเจตสิกนั้น คือ ตั้งจิตไว้ชอบในอารมณ์ที่ปรากฏ พร้อมสติที่ระลึกในอารมณ์นั้น อย่าเข้าใจว่า ข้อความนี้แปลว่าความตั้งจิตไว้ชอบ ท่านก็ต้องมีหน้าที่ไปตั้งจิตไว้ อย่างนั้นอย่างนี้ให้ชอบ ไม่ใช่อย่างนั้น แต่เป็นกิจของเอกัคคตาเจตสิกซึ่งเกิดพร้อมกับสัมมาสติ ซึ่งเป็นมรรคในมรรคมองค์ ๘ เพราะฉะนั้น เป็นการตั้งจิตไว้ชอบในลักษณะของอารมณ์ที่ปรากฏ

ข้อความต่อไป

วิสาขอุบาทถกถามว่า

ข้าแต่พระแม่เจ้า ก็อริยมรรคมองค์ ๘ เป็นสังขตะหรือเป็นอสังขตะ

ธรรมทินนาภิกษุณีกล่าวว่า

ดูกร วิสาขะผู้มีอายุ อริยมรรคมองค์ ๘ เป็นสังขตะ

สังขตะ หมายความว่าสภาพธรรมที่เป็นสังขารธรรม ซึ่งมีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นและดับไป เพราะฉะนั้น มรรคมองค์ ๘ ซึ่งหมายถึงเจตสิก ๘ ดวงที่เกิดขึ้นกระทำกิจการงานแล้วก็ดับไป เป็นสภาพธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นและดับไป จึงเป็นสังขตธรรม

สภาพธรรมที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง ไม่เกิดไม่ดับ มีอย่างเดียว คือ นิพพาน ซึ่งไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง จึงไม่เกิดและไม่ดับ เพราะฉะนั้น นิพพานเท่านั้นที่เป็นอสังขตธรรม ส่วนธรรมอื่นมีปัจจัยปรุงแต่งเกิดขึ้นแล้วดับไป เป็นสังขตธรรม

ข้อความต่อไป

วิสาขอุบาทถกถามว่า

ข้าแต่พระแม่เจ้า ชั้นที่ ๓ พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วยอริยมรรคมีองค์ ๘
หรือว่าอริยมรรคมีองค์ ๘ พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วยชั้นที่ ๓

โดยมากท่านผู้ฟังได้ยินแต่ชั้นที่ ๕ แต่ว่าชั้นที่ ๓ หมายความว่าถึงกองศีล
กองสมาธิ กองปัญญา คือ ท่านถามว่า ศีลทั่ว ๆ ไป สมาธิทั่ว ๆ ไป ปัญญาทั่ว ๆ ไป
เป็นมรรคมีองค์ ๘ ใช่หรือไม่ หรือว่าในมรรคมีองค์ ๘ นั้นเอง เป็นทั้งศีล สมาธิ และ
ปัญญา

ซึ่งท่านผู้ฟังจะพิจารณาได้ ถ้าท่านผู้ฟังยังไม่เข้าใจข้อความตอนนี้ การปฏิบัติ
ของท่านจะผิดและคลาดเคลื่อนไป เพราะท่านอาจจะคิดว่า ท่านรักษาศีลบริสุทธิ์
ก็เป็นหนทางที่จะดำเนินไปสู่การรู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว นั้นไม่ถูก

เรื่องของศีลเป็นเรื่องของศีล เรื่องของสมาธิ คือ การเจริญสมถภาวนาให้จิต
สงบ ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่รู้รส ไม่รู้สิ่งที่กระทบถูกต้อง หรือไม่คิดนึก
ตรึกตรองตามปกติ นั้นไม่ใช่หนทางที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระอริยเจ้า หรือ
ว่าปัญญาที่รู้ ว่า ทำอย่างไรจิตจะสงบ ทำอย่างไรจึงจะรักษาศีลได้ไม่ล่วงศีล อย่างนั้น
ก็ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้รู้แจ้งอริยสัจธรรม แต่ว่ามรรคมีองค์ ๘ ประกอบพร้อมทั้งมรรค
องค์ที่เป็นศีล มรรคองค์ที่เป็นสมาธิ มรรคองค์ที่เป็นปัญญา

เพราะฉะนั้น ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปกระทำการปฏิบัติอื่นให้เกิดสมาธิ
และก็เข้าใจว่า นั้นเป็นการประกอบด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ที่จะเป็นหนทางที่จะทำให้
รู้แจ้งอริยสัจธรรม เพราะว่าขณะใดที่มรรคมีองค์ ๘ เจริญ เกิดขึ้น ขณะนั้นประกอบ
พร้อมทั้งศีล สมาธิ ปัญญา

ซึ่งธรรมทินนาภิกษุณีได้กล่าวตอบว่า

ดูกร วิสาขะผู้มีอายุ ชั้นที่ ๓ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงสงเคราะห์ด้วยอริยมรรคมี
องค์ ๘ ส่วนอริยมรรคมีองค์ ๘ พระผู้มีพระภาคทรงสงเคราะห์ด้วยชั้นที่ ๓ คือ วาจา
ชอบ ๑ ทำการงานชอบ ๑ เลี้ยงชีวิตชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยศีลชั้นที่ ๓ ความเพียร
ชอบ ๑ ความระลึกชอบ ๑ ความตั้งจิตไว้ชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยสมาธิชั้นที่
ปัญญาอันเห็นชอบ ๑ ความดำริชอบ ๑ ทรงสงเคราะห์ด้วยปัญญาชั้นที่

เพราะฉะนั้น ขณะที่เห็น ได้ยิน และสติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ นั่นคือ อริยศีลสิกขา อริยจิตตสิกขา อริยปัญญาสิกขา เพราะว่าอริยจิตตสิกขา คือ สัมมาสมาธิในมรรคมีองค์ ๘ นั่นเอง ในขณะที่ไม่ได้ขาดสมาธิ ขณะที่สติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เอกัคคตาก็ตั้งมั่นในอารมณ์นั้น เป็นสัมมาสมาธิ ไม่จำเป็นต้องไปปฏิบัติสมาธิอื่น เพราะว่าในมรรคมีองค์ ๘ ประกอบพร้อมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา

ซึ่งถ้าท่านเข้าใจข้อปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็จะทำให้ไม่คลาดเคลื่อน หรือเข้าใจผิดในการปฏิบัติ

ข้อความใน **อังกุตตรนิกาย ติกนิบาต คัทรกาสุตตฺถ์ ข้อ ๕๒๒** มีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ลาติดตามไปเบื้องหลังฝูงโค มันร้องว่า แม้เราก็เป็นโค แต่สี เสียง และรอยเท้าของมันหาเหมือนของโคไม่ มันเป็นแต่เดินตามหลังฝูงโคร้องว่า แม้เราก็เป็นโค ๆ ดังนี้เท่านั้น แม้ฉันใด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ ฉันนั้นเหมือนกันแล ติดตามไปเบื้องหลังภิกษุสงฆ์ร้องประกาศว่า แม้เราก็เป็นภิกษุ ๆ แต่ความพอใจในการสมาทานอริยศีลสิกขา อริยจิตตสิกขา และอริยปัญญาสิกขาของเขาหาเหมือนของภิกษุทั้งหลายไม่ เขาเป็นแต่ติดตามไปเบื้องหลังภิกษุสงฆ์ร้องประกาศว่า แม้เราก็เป็นภิกษุ ๆ ดังนี้เท่านั้น

เพราะฉะนั้นแหละ ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาว่า เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอริยศีลสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอริยจิตตสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอริยปัญญาสิกขา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเช่นนี้แล ฯ

ข้อปฏิบัติถูกนี้สำคัญที่สุด ไม่ใช่เพียงแต่กล่าวตาม ๆ กันไปว่า ปฏิบัติธรรม ๆ หรือว่าทำวิปัสสนา แต่ข้อปฏิบัตินั้นเป็นอริยศีลสิกขา อริยจิตตสิกขา อริยปัญญาสิกขา จริง ๆ หรือเปล่า หรือว่าเพียงแต่เหมือนลาที่ติดตามไปเบื้องหลังฝูงโคแล้วร้องว่า แม้เราก็เป็นโค แต่ความพอใจในการสมาทานอริยศีลสิกขา อริยจิตตสิกขา และอริยปัญญา

สิกขาของเขาหาเหมือนของภิกษุทั้งหลายไม่ เขาเป็นแต่ติดตามไปเบื้องหลังภิกษุสงฆ์ ร้องประกาศว่า แม้เราก็เป็นภิกษุ ๆ ดังนี้

เพราะฉะนั้น ท่านที่มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการเจริญมรรคมีองค์ ๘ คือ ในการสมาทานอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขานั้น ท่านเหล่านั้นจะรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติในขณะนี้ตามความเป็นจริง ทางตาที่กำลังเห็น ทางหูที่กำลังได้ยิน ทางใจที่กำลังเป็นสุข เป็นทุกข์ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ผู้ที่มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการอบรมเจริญมรรคมีองค์ ๘ จะรู้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะมีศรัทธาอย่างแรงกล้า มีความพอใจอย่างแรงกล้า ก็จะต้องปฏิบัติอย่างนี้ด้วย ไม่ใช่เพียงแต่จะคิดว่า ยากเกินไป หรือว่าจะต้องไปประพฤติปฏิบัติอย่างอื่น ซึ่งไม่ใช่หนทางที่จะทำให้รู้แจ้งในอริยสัจธรรม

สำหรับจุดประสงค์ของการรักษาศีล ไม่ควรเป็นเพียงเพื่อวิริยอุตสาหะทางกาย หรือว่าทางวาจาเท่านั้น แต่ว่าควรจะเป็นเพื่อการขัดเกลาจิตใจ ด้วยการรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง เพื่อที่จะได้ดับกิเลสเป็นสมุจเฉตด้วย

ถ้าท่านไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติตามความเป็นจริง ย่อมจะไม่เห็นกิเลสเลยว่า กิเลสมีมากสักแค่ไหน แต่ถ้าเป็นผู้ที่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง จะรู้สภาพของจิตที่ประกอบด้วยกิเลสว่า ในวันหนึ่ง ๆ มีมากเหลือเกิน ตามปกติที่มันอยู่ในขณะนี้ มีกิเลสแทรกแซงบ้างหรือเปล่า หรือว่าเป็นกุศลจิตอยู่เสมอ ถ้าไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามปกติจริง ๆ ยากที่จะทราบได้

ขอเปรียบเทียบกับทางร่างกาย ตามปกติย่อมจะไม่รู้สึกเลยว่า ในวันหนึ่ง ๆ นี้ ร่างกายมีความสกปรกอยู่เรื่อย ๆ มีฝุ่นละออง มีการเปดเปื้อนละอองธุลีต่าง ๆ ที่มีความสกปรก เวลาที่ล้างมือถูสบู่ก็จะเห็นว่า น้ำล้างมือนี้น้ำดำ ไม่สะอาด สกปรก แต่เวลาที่ยังไม่ล้าง อย่างในขณะนี้ มีใครบ้างที่คิดหรือที่ทราบว่า มือของท่านสกปรก ถ้าไม่ล้างก็มองไม่เห็นใช่ไหม แต่เมื่อไปล้างจึงเห็นว่า แม้แต่มือซึ่งไม่เห็นความสกปรก เวลาที่ล้างน้ำถูสบู่แล้ว ความสกปรกนั้นก็ออกมาปรากฏให้เห็น เพราะฉะนั้น จิตใจก็

เหมือนกัน ในวันหนึ่ง ๆ ไม่ปรากฏความไม่สะอาด ความแปดเปื้อนมลทินด้วยกิเลส เพราะสติไม่ได้ระลึกรู้อย่างละเอียดจริง ๆ ว่า ในขณะที่นั้นจิตใจเป็นอกุศลอย่างไร

เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมจะเห็นสภาพของอกุศลจิตได้ โดยที่ถ้า ถ้าขณะใดสติและปัญญาไม่เกิดขึ้น ไม่ระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ในขณะที่นั้นเป็นความไม่รู้ซึ่งเป็นอกุศล เป็นอวิชชา เป็นความสกปรกชนิดหนึ่ง ซึ่งปกติธรรมดา นอกจากจะมีความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏแล้ว ยังมีความยินดีพอใจอยู่เรื่อย ๆ ในสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ และถ้าศึกษาสภาพของจิตที่เกิดสืบต่อกันเป็นวิถิจิตทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็จะทราบได้ว่า ขณะใดที่จิตไม่เป็นอกุศล ขณะนั้นจิตเป็นอกุศล ถึงแม้ว่าปกติธรรมดาอย่างนี้ดูเหมือนว่าไม่ได้เป็นความชอบ ความยินดี ความพอใจในอะไรเป็นพิเศษ ทางตาก็ก็นั่น ก็ยังไม่รู้สึกตัวว่ามีความชอบ มีความยินดี มีความพอใจในวัตถุหนึ่งวัตถุใดเป็นพิเศษ แต่ขณะนั้นมีความพอใจที่จะเห็น เป็นของธรรมดา

คำว่า จักขุ มาจากคำว่า จักขะ ซึ่งหมายความว่าถึงความพอใจ ชอบใจที่จะเห็น ชอบใจที่จะดู แม้ในสิ่งหรือแม้ในบุคคลที่ไม่เป็นที่พอใจ เคยรู้สึกว่ายากจะดูคนที่เราไม่ค่อยชอบบ้างไหม คือ ยากจะทราบว่าวันนี้เขาเป็นอย่างไร เขามีกิจการอย่างไร คิดอย่างไร ทำอย่างไร ถึงแม้ว่าไม่ใช่อารมณ์ที่น่าพอใจ แต่ก็ยังมีความอยากรู้ อยากดู อยากเห็น เพราะฉะนั้น ก็เป็นความพอใจในการที่จะเห็น ในการที่จะได้ยิน ในการที่จะได้กลิ่น ในการที่จะลิ้มรส ในการที่จะรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส แม้แต่ในการที่จะคิดนึกตรึกไป ก็จะมี ความพอใจในการที่จะคิดไปในเรื่องอย่างนั้น ๆ แสดงให้เห็นว่าสภาพธรรมตามปกติเป็นไปด้วยอำนาจของอกุศลธรรม ถ้าสติไม่เกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ย่อมเป็นการยากที่จะแยก รู้ว่า ขณะใดเป็นอกุศล ขณะใดเป็นอกุศล

เพราะฉะนั้น จุดประสงค์ของการรักษาศีล ไม่ว่าจะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือศีลยิ่งกว่านั้นของบรรพชิต ก็ควรที่จะได้ทราบว่า นอกจากจะเป็นการวิริยอุตสาหะ

ทางกาย ทางวาจา ก็ยังเป็นการขัดเกลากิเลสให้ถึงซึ่งการดับเป็นสมุจเฉต ด้วยการ
อบรมเจริญสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ

ใน **อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เขตตสูตร** ข้อ ๕๒๓ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำแต่แรกของคฤหบดีชาวนา ๓ อย่างนี้
๓ อย่างเป็นไฉน คือ คฤหบดีชาวนาในโลกนี้ ก่อนอื่นจะต้องไถคราดนาให้ดีก่อน
แล้วก็เพาะพืชลงไปตามกาล ครั้นแล้วก็ไถเอาน้ำเข้าบ้าง ระบายเอาออกเสียบ้างตาม
สมัย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำแต่แรกของคฤหบดีชาวนา ๓ อย่างนี้แล
ฉันใด กิจที่ควรทำก่อนของภิกษุ ๓ อย่างนี้ ฉันนั้นเหมือนกัน ๓ อย่างเป็นไฉน คือ
การสมาทานอธิศีลสิกขา ๑ การสมาทานอธิจิตตสิกขา ๑ การสมาทานอธิปัญญา
สิกขา ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรทำก่อนของภิกษุ ๓ อย่างนี้แล เพราะฉะนั้นแหละ
ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเช่นนี้ว่า เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทาน
อธิศีลสิกขา เราจักมีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิจิตตสิกขา เราจักมี
ความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิปัญญาสิกขา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายพึงศึกษาเช่นนี้แล ฯ

ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องศีล ๕ หรือศีล ๘ หรือศีล ๑๐ หรือศีล ๒๒๗ โดยเฉพาะ
แต่กล่าวทั่วไปถึงการที่จะสมาทานอธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา
ซึ่งอธิศีลสิกขาก็ดี อธิจิตตสิกขาก็ดี อธิปัญญาสิกขาก็ดี หมายถึงการอบรมเจริญมรรค
มีองค์ ๘ เพราะว่าในมรรคมีองค์ ๘ นั้น มีทั้งองค์ที่เป็นศีล องค์ที่เป็นสมาธิ และองค์ที่
เป็นปัญญา

เพราะฉะนั้น กิจแรกของภิกษุไม่ใช่ทำอย่างอื่น นอกจากอบรมเจริญสติปัฏฐาน
เพื่อที่จะให้ปัญญารู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง

๕๖๙

ข้อความใน **วัชชีปุตตสูตร** มีว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ปามหาวัน ใกล้เมืองเวสาลี ครั้งนั้นแล ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้ ย่อมมาสู่อุเทศทุกกิ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถที่จะศึกษาในสิกขาบทนี้พระเจ้าข้า

พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า

ดูกร ภิกษุ ก็ท่านสามารถจะศึกษาในสิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ หรือ ๔

ภิกษุวัชชีบุตรกราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์สามารถจะศึกษาได้ในสิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ พระเจ้าข้า ๔

พระผู้มีพระภาคตรัส.

ดูกร ภิกษุ เพราะฉะนั้นแหละ ท่านจงศึกษาในสิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา ๑ อธิจิตตสิกขา ๑ อธิปัญญาสิกขา ๑ เมื่อใด ท่านจักศึกษาอธิศีลสิกขาที่ดี จักศึกษา อธิจิตตสิกขาที่ดี จักศึกษาอธิปัญญาสิกขาที่ดี เมื่อนั้น เมื่อท่านนั้นศึกษาอธิศีลสิกขา อยู่ก็ดี ศึกษาอธิจิตตสิกขาอยู่ก็ดี ศึกษาอธิปัญญาสิกขาอยู่ก็ดี จักละระาคะ โทสะ โมหะเสียได้ เพราะละระาคะ โทสะ โมหะเสียได้ ท่านนั้นจักไม่กระทำความเป็นอกุศล จักไม่เสพกรรมที่เป็นบาป

ครั้นสมัยต่อมา ภิกษุนั้นศึกษาแล้ว ทั้งอธิศีลสิกขา ทั้งอธิจิตตสิกขา ทั้ง อธิปัญญาสิกขา เมื่อภิกษุนั้นศึกษาอธิศีลสิกขาที่ดี ศึกษาอธิจิตตสิกขาที่ดี ศึกษา อธิปัญญาสิกขาที่ดี ละระาคะ โทสะ โมหะได้แล้ว เพราะละระาคะ โทสะ โมหะเสียได้ เธอมิได้ทำกรรมที่เป็นอกุศล มิได้เสพกรรมที่เป็นบาป ๔

จะเห็นได้ว่า เรื่องของสิกขาบทสำหรับพระภิกษุที่เป็นปาติโมกข์มีมากทีเดียว สำหรับพระภิกษุ ท่านจะต้องรักษาสิกขาบทถึง ๒๒๗ ข้อ ซึ่งภิกษุวัชชีบุตรเห็นว่า สิกขาบทเหล่านั้นมากเกินไป ท่านไม่สามารถที่จะศึกษาในสิกขาบทเหล่านั้นได้ ครบถ้วน เพราะฉะนั้น ท่านก็ได้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ท่านไม่อาจที่จะศึกษาในสิกขาบทเหล่านั้นได้ แต่พระผู้มีพระภาคก็ตรัสให้ท่านศึกษาในสิกขา ๓ คือ อริศัลสิกขา อริจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา ซึ่งท่านรักษาได้ และในขณะที่ท่านศึกษา อริศัลสิกขา อริจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขานั้นเอง ก็เป็นการอบรมปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ในที่สุดก็ละราคะ โทสะ โมหะได้ มิได้ทำกรรมที่เป็นอกุศล มิได้เสพกรรมที่เป็นบาป

นี่เป็นกิจโดยตรงของผู้ที่เป็นบรรพชิต เพื่อจุดประสงค์ที่จะดับกิเลส เพราะฉะนั้น ก็จะต้องอบรมเจริญสติปัฏฐานซึ่งเป็นอริยมรรคมีองค์ ๘ และในขณะที่ท่านศึกษาอริศัลสิกขา อริจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขานั้นเอง ก็ย่อมเกื้อกูลให้ท่านสามารถที่จะศึกษาสิกขาบทของบรรพชิตได้ โดยที่ไม่ได้ทำกรรมที่เป็นอกุศล มิได้เสพกรรมที่เป็นบาป

เรื่องของการเจริญสติปัฏฐาน เป็นเรื่องที่ได้กล่าวถึงแล้วมาก ไม่ว่าท่านจะเป็นเพศฆราวาสหรือว่าเพศบรรพชิตก็ตาม ขณะใดที่มีการวิริยอุตสาหะ ขณะนั้นเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ บุคคล ตัวตน ขณะใดที่ล่องเลาะไป คือ ไม่สามารถที่จะวิริยอุตสาหะกรรมได้ ขณะนั้นก็ไม่ใช่อริศัล ไม่ใช่จิตต ไม่ใช่ปัญญา เป็นสภาพธรรมที่เป็นอกุศลที่มีกำลังเกิดขึ้น จึงได้กระทำการล่องเลาะไป

ใน **อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เกสกัมพลสูตร** มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ผ้ากัมพลที่ทำด้วยผมมนุษย์ บัณฑิตกล่าวว่า เลวกว่าผ้าที่ช่างผูกทอแล้วทุกชนิด ผ้ากัมพลที่ทำด้วยผมมนุษย์ในฤดูหนาวก็เย็น ในฤดูร้อนก็ร้อน สีน่าเกลียด กลิ่นเหม็น สัมผัสไม่สบาย แม้ฉันใด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย วาตะของเจ้าลัทธิชื่อว่ามักขลิ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล บัณฑิตกล่าวว่า เลวกว่าวาตะของ

สมณะทุกคน เจ้าลัทธิชื่อว่ามักขลิ เป็นโมฆบุรุษ มีวาตะอย่างนี้ มีความเห็นอย่างนี้ ว่า กรรมไม่มี กิริยาไม่มี ความเพียรไม่มี

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย แม้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้มีแล้วในอดีตกาล ก็เป็นผู้ตรัสกรรม ตรัสกิริยา และตรัสความเพียร ถึงพระผู้มีพระภาคเหล่านั้น ก็ถูกโมฆบุรุษชื่อว่ามักขลิคัดค้านว่า กรรมไม่มี กิริยาไม่มี ความเพียรไม่มี แม้พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าที่จักมีในอนาคตกาล ก็จักเป็นผู้ตรัสกรรม ตรัสกิริยา ตรัสความเพียร ถึงพระผู้มีพระภาคเหล่านั้น ก็ถูกโมฆบุรุษชื่อว่ามักขลิคัดค้านว่า กรรมไม่มี กิริยาไม่มี ความเพียรไม่มี แม้เราผู้เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในบัดนี้ ก็กล่าวกรรม กล่าวกิริยา กล่าวความเพียร แม้เราก็ถูกโมฆบุรุษชื่อว่ามักขลิคัดค้านว่า กรรมไม่มี กิริยาไม่มี ความเพียรไม่มี

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลพึงวางไข่ดักปลาไว้ที่ปากอ่าวเพื่อมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์ เพื่อความฉิบหาย เพื่อความพินาศแก่ปลาเป็นอันมาก แม้ฉันใด โมฆบุรุษชื่อว่ามักขลิ ก็ฉันนั้นเหมือนกันแล เป็นเหมือนไข่ดักมนุษย์ เกิดขึ้นในโลกแล้ว เพื่อมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์ เพื่อความฉิบหาย เพื่อความพินาศแก่สัตว์เป็นอันมาก ฯ

พระผู้มีพระภาคทรงแสดงโทษของความเห็นผิดและข้อปฏิบัติผิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับมรรคมรรค ๘ เพราะว่าการอบรมเจริญมรรคมรรค ๘ นั้น เพื่อให้ปัญญาธรรมที่ปรากฏถูกต้องตามความเป็นจริง แต่ผู้ใดก็ตามซึ่งมีความเห็นผิดก็จะเข้าใจสภาพธรรมคลาดเคลื่อน คือ เห็นว่ากรรมไม่ใช่กรรม ไม่ได้นำมาซึ่งผลต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนั้นความเห็นผิดยังทำให้มีความเข้าใจในข้อปฏิบัติผิด ซึ่งไม่ใช่ข้อปฏิบัติที่จะทำให้เกิดปัญญาธรรมตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น สำหรับท่านผู้ฟังซึ่งเป็นผู้ที่ใคร่จะดับกิเลส ก็จะต้องอบรมเจริญปัญญา คือ ความเห็นถูกในสภาพธรรมที่ปรากฏ ให้เกิดขึ้นตามความเป็นจริง จึงสามารถที่จะดับกิเลสได้ แต่ถ้ามีความเห็นผิดแล้ว ก็มีข้อปฏิบัติผิด ไม่สามารถที่จะดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทเลย

ถ. ผมสงสัยว่า ทำไมมักขลิจะต้องติดตามพระผู้มีพระภาคทั้งในอดีต ทั้งในอนาคต ทั้งในปัจจุบัน เท่าที่ผมฟังอาจารย์อธิบายมา คล้าย ๆ กับว่า บุคคลใดก็แล้วแต่ ถ้ามีความเห็นผิดในมรรคมีองค์ ๘ ก็เป็นมักขลิ

สุ. ไม่ใช่ นี่เป็นเจ้าลัทธิคนหนึ่ง ซึ่งมีความเห็นผิดว่า กรรมไม่มี คัดค้านคำสอนของพระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ ซึ่งสอนตรงกับพระผู้มีพระภาคพระองค์ก่อน ๆ และตรงกับพระผู้มีพระภาคในอนาคตที่จะตรัสรู้ด้วย

ถ. หมายความว่า มักขลินี้จะต้องมาเกิดพร้อมกับสมัยที่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ทุกครั้งไปหรือ

สุ. ไม่จำเป็น มักขลิคัดค้านพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ทรงแสดง ก็เท่ากับคัดค้านสังฆธรรมที่พระผู้มีพระภาคองค์ก่อน ๆ ที่ได้ทรงแสดงเช่นเดียวกับพระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ และเช่นเดียวกับสังฆธรรมที่พระผู้มีพระภาคในอนาคตจะตรัสรู้ด้วย

สำหรับเรื่องของการปฏิบัติผิด ความเข้าใจผิดในข้อปฏิบัติ พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอะลุ่มอล่วย หรือกล่าวว่ข้อปฏิบัติผิดเป็นข้อปฏิบัติถูก เพราะว่าสิ่งใดถูกก็ถูก สิ่งใดผิดก็ผิด แต่จะเห็นได้ว่า แม้ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ก็ยังมีผู้ที่คัดค้านพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงต่อพระพักตร์ เช่น ใน **อังกุตตรนิกาย ติกนิบาต ภรณขุสูตร** มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในโกศลชนบท เสด็จถึงพระนครกบิลพัสดุ์ เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะ ได้ทรงสดับข่าวว่า พระผู้มีพระภาคเสด็จถึงพระนครกบิลพัสดุ์โดยลำดับแล้ว ครั้นนั้นแล เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค แล้วประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเจ้าศากยะพระนามว่ามหานามะว่า

ไปเถิด มหานามะ ท่านจงรู้สถานที่พักในพระนครกบิลพัสดุ์ ที่อาตมาควรอยู่สักคืนหนึ่งวันนี้

เจ้าศากยพระนามว่ามหานามะ รับพระดำรัสพระผู้มีพระภาคแล้ว เข้าไปยังพระนครกบิลพัสดุ์ เทียบไปจนทั่ว ก็มีให้เห็นสถานที่พักในพระนครกบิลพัสดุ์ซึ่งพระผู้มีพระภาคควรจะประทับอยู่สักคืนหนึ่ง

ลำดับนั้นแล เจ้าศากยพระนามว่ามหานามะ ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในพระนครกบิลพัสดุ์ไม่มีสถานที่พักซึ่งพระผู้มีพระภาคควรจะประทับสักคืนหนึ่งวันนี้ ภริณทูดาบสกาลามโคตรนี้เป็นเพื่อนสพรหมจารีเก่าแก่ของพระผู้มีพระภาค ขอพระผู้มีพระภาคจงประทับอยู่ ณ อาศรมของภริณทูดาบสกาลามโคตรนั้น สักคืนหนึ่งในวันนี้เถิด

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ไปเถิด มหานามะ ท่านจงปูลาดเครื่องลาดเถิด

เจ้าศากยพระนามว่ามหานามะ ทูลรับพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคแล้ว เสด็จเข้าไปยังอาศรมของภริณทูดาบสกาลามโคตร แล้วทรงปูลาดเครื่องลาด ทรงตั้งน้ำไว้เพื่อจะล้างพระบาท แล้วเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้กราบทูลว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้ลาดเครื่องลาดเสร็จแล้ว ได้ตั้งน้ำไว้เพื่อชำระพระยุคลบาทแล้ว บัดนี้พระผู้มีพระภาคทรงทราบกาลอันควรเถิด

ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังอาศรมของภริณทูดาบสกาลามโคตร แล้วประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้ ครั้นแล้ว ทรงล้างพระบาททั้งสองครั้งนั้นแล เจ้าศากยพระนามว่ามหานามะทรงดำริว่า วันนี้ไม่ใช่เวลาที่จะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคทรงเหน็ดเหนื่อย ต่อวันพรุ่งนี้ เราจึงจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ดังนี้แล้ว ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงทำประทักษิณ แล้วเสด็จหลีกไป

ครั้งนั้นแล พอล่วงราตรีนั้นไป เจ้าศากยพระนามว่ามหานามะ เสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคจนถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามว่า

ดูกร มหานามะ ศาสดา ๓ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ๓ จำพวกเป็น
ไฉน คือ ศาสดาพวกหนึ่งในโลกนี้ บัญญัติการกำหนดรู้กาม ไม่บัญญัติการกำหนดรู้
รูป ไม่บัญญัติการกำหนดรู้เวทนา พวกหนึ่งบัญญัติการกำหนดรู้กาม และบัญญัติ
การกำหนดรู้รูป แต่ไม่บัญญัติการกำหนดรู้เวทนา พวกหนึ่งบัญญัติการกำหนดรู้กาม
ด้วย บัญญัติการกำหนดรู้รูปด้วย บัญญัติการกำหนดรู้เวทนาด้วย

ดูกร มหานามะ ศาสดา ๓ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ดูกร มหานามะ
คติของศาสดา ๓ จำพวกนี้ เป็นอย่างเดียวกัน หรือว่าเป็นต่าง ๆ กัน

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเช่นนั้น ภริณทุดาบสกาลามโคตรได้กล่าวกะเจ้าศากย
พระนามว่ามหานามะว่า

ดูกร มหานามะ ท่านจงกราบทูลว่า เป็นอย่างเดียวกัน

เมื่อภริณทุดาบสกาลามโคตรกล่าวเช่นนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเจ้าศากย
พระนามว่ามหานามะว่า

ดูกร มหานามะ ท่านจงกล่าวว่า เป็นต่าง ๆ กัน

แม้ครั้งที่สอง แม้ครั้งที่สาม ภริณทุดาบสกาลามโคตรก็ได้กล่าวกะเจ้าศากย
พระนามว่ามหานามะว่า

ดูกร มหานามะ ท่านจงกราบทูลว่า เป็นอย่างเดียวกัน

แม้ครั้งที่สอง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเจ้าศากยพระนามว่ามหานามะว่า

ดูกร มหานามะ ท่านจงกล่าวว่า เป็นต่าง ๆ กัน

แม้ครั้งที่สาม พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสกะเจ้าศากยพระนามว่ามหานามะว่า

ดูกร มหานามะ ท่านจงกล่าวว่า เป็นต่าง ๆ กัน

ครั้งนั้นแล ภริณทุดาบสกาลามโคตรได้คิดว่า เราถูกพระสมณโคดมรุกรานเอา
แล้วต่อหน้าเจ้าศากยพระนามว่ามหานามะ ผู้มีศักดิ์ใหญ่ถึงสามครั้ง ฉะนั้น เรา
พึงหลีกเลี่ยงไปเสียจากนครกบิลพัสดุ์

ลำดับนั้นแล ภริณทุดาบสกาลามโคตรได้หลีกเลี่ยงไปแล้วจากนครกบิลพัสดุ์ เขาได้
หลีกเลี่ยงไปแล้วเหมือนอย่างนั้นทีเดียว มิได้กลับมาอีกเลย ฯ

นี่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในครั้งนั้น ซึ่งเหตุการณ์แต่ละยุคแต่ละสมัยก็ไม่พ้นจากเรื่องของความเห็นถูก ความเห็นผิด หรือว่าอกุศลธรรมประการต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท่านได้สะสมมา และทำให้มีการปรากฏขึ้นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ในแต่ละยุคแต่ละสมัย ซึ่งอาจจะมีเหตุการณ์ที่คล้าย ๆ กัน หรือว่าในลักษณะเดียวกัน หรือว่าต่างกันไปก็ได้ตามการสะสม และพระผู้มีพระภาคก็ทรงแสดงศาสนาดู ๓ จำพวก ซึ่งมีปรากฏในโลก

พวกหนึ่งบัญญัติการกำหนดรู้กาม ไม่บัญญัติการกำหนดรู้รูป ไม่บัญญัติการกำหนดรู้เวทนา

มีไหมอย่างนี้ ที่ว่าไม่ต้องรู้ก็ได้ รู้เฉพาะบางส่วน รู้เฉพาะลักษณะของนามธรรมบางประเภท รูปธรรมบางประเภท หรือบางท่านก็กล่าวว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องกำหนดรู้ลักษณะของเวทนา กำหนดรู้เพียงลักษณะของสภาพธรรมบางอย่างซึ่งท่านเข้าใจว่า สามารถจะทำให้รู้ริยสังขารได้ แต่ขอให้ท่านได้ระลึกรู้ตามความเป็นจริงว่า ถ้าเป็นไปในลักษณะนั้นแล้ว สามารถที่จะละกิเลสในขณะที่กำลังเห็น กำลังได้ยิน กำลังได้กลิ่น กำลังลิ้มรส กำลังรู้สิ่งที่กระทบสัมผัส หรือว่ากำลังมีการรู้เรื่องรู้ความหมายของสิ่งที่ปรากฏและก็เกิดความยินดีบ้างความยินร้ายบ้าง ได้ไหม ถ้าไม่รู้จนทั่วจริง ๆ ถ้าเพียงแต่จะรู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบางอย่างบางประการเท่านั้น

สำหรับท่านที่มีความเข้าใจว่า ท่านจะต้องสงบเสียก่อน จึงจะสามารถระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมได้ ท่านเป็นผู้ที่เข้าใจว่า ท่านไปสู่สถานที่ที่สงบ เจริญความสงบมาก เป็นผู้ที่สงบ แต่เวลาที่ท่านกลับมาใช้ชีวิตปกติธรรมดา มีการเห็นสิ่งที่พอใจบ้าง ไม่พอใจบ้าง ความสงบอยู่ที่ไหน มีได้ไหม นี่คือการอบรมแม้ความสงบ ซึ่งท่านเข้าใจว่า ท่านได้อบรมความสงบมาแล้ว เป็นผู้ที่ได้เจริญความสงบมาก แต่ครั้งมาประสบพบกับชีวิตปกติประจำวัน ซึ่งจะต้องมีการรู้ลักษณะของอารมณ์ที่เป็นอิฏฐารมณ์บ้าง อนิฏฐารมณ์บ้าง ความสงบมีได้ไหม

ถ้าท่านเป็นผู้ที่เจริญความสงบมาแล้ว ท่านสงบได้ แต่เพราะว่าแม้ในการที่จะอบรมเจริญความสงบ ก็กระทำไปโดยไม่ได้อศึกษาให้ละเอียดว่า การที่จะอบรมความ

สงบจากกิเลส คือ จากความยินดีในร่ายนั้นจะต้องอบรมอย่างไร และก็เป็นชีวิตปกติประจำวันด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อไม่ได้ศึกษาโดยละเอียดอย่างนี้ เมื่อกลับมามีชีวิตปกติประจำวัน ซึ่งจะต้องกระทบกับอริยสัจธรรมบ้าง อริยสัจธรรมบ้าง ปราภาวว่าความสงบไม่มี

จะมีประโยชน์อะไร การที่ไปสงบอยู่ในสถานที่ซึ่งไม่เป็นปัจจัยให้เกิดความยินดีในร่าย สงบเพราะสถานที่ไม่เป็นปัจจัยให้เกิดความยินดีในร่าย แต่ไม่ได้ศึกษาโดยละเอียดว่า การสงบอย่างแท้จริงได้นั้น จะต้องกระทำการอบรมจิตให้สงบอย่างไรเป็นลำดับขั้น เพราะฉะนั้น เมื่อมาเผชิญกับชีวิตประจำวัน ท่านก็ไม่สามารถที่จะสงบได้

๕๗๐

มีท่านผู้หนึ่งท่านกล่าวว่า ท่านเคยไปสู่สถานที่ที่สงบเงียบ และเวลากลับมาก็ตื่นเลย ตื่นเต้น ไม่ใช่ตื่นอย่างอื่น ตื่นเต้นกับอารมณ์ที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ไม่สามารถที่จะสงบได้ เพราะฉะนั้น การไปอบรมความสงบ โดยที่ไม่อบรมความสงบจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งกำลังรับกระทบกับอารมณ์ที่เป็น อภิธรรมอารมณ์บ้าง อนิธรรมอารมณ์บ้าง ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร

แต่ถ้าท่านเข้าใจเรื่องของความสงบจริง ๆ ในชีวิตประจำวัน ทั้ง ๆ ที่กำลังรับกระทบกับอารมณ์ที่เป็นอภิธรรม อภิธรรมอารมณ์บ้าง จะมีประโยชน์กว่า เพราะเหตุว่าเป็นชีวิตจริงประจำวัน ถ้าท่านยังมีความอดทนอยู่ในขณะที่กระทบกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะที่ไม่น่าพอใจ ท่านก็มีโสภณธรรม มีความอดทน ซึ่งความอดทนนี้มีหลายชั้น ความอดทนที่เกิดพร้อมกับการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามความเป็นจริง ย่อมจะทำให้ท่านไม่หวั่นไหวไปกับความยินดีและความยินร้ายได้ นั่นเป็นความอดทนชั้นของการเจริญสติปัฏฐาน

ถึงแม้เป็นชั้นของความสงบธรรมดา แต่ถ้าท่านยังมีความอดทนอยู่ในขณะนั้น จิตก็จะไม่ยินดียินร้ายในอภิธรรมและอนิธรรมได้

นี่เป็นการอบรมความสงบจากกิเลสตามปกติในชีวิตประจำวัน ด้วยความรู้ความเข้าใจว่า ทำอย่างไรจึงจะอดทนต่อความยินดียินร้ายในอภิธรรมและอนิธรรมได้ ไม่ใช่จะไปสงบโดยที่เวลาทีกลับมามีชีวิตปกติประจำวันก็หมดความสงบเสียแล้ว เพราะว่าไม่ได้ฝึกอบรมความสงบที่ถูกต้อง

เพราะฉะนั้น เรื่องของศาสนา เรื่องของพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ และเกื้อกูลต่อการที่ท่านจะพิจารณาศึกษาให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ทั้งในขั้นของศีล ในขั้นของสมาธิ คือความสงบ หรือในขั้นของการอบรมเจริญปัญญา ก็จะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องด้วย เพราะว่าบางท่านหรือบางศาสนาในครั้งที่

พระผู้มีพระภาคยังไม่บริณีพพาน ก็ยังแสดงธรรมที่ต่างกันไป เพราะฉะนั้น เมื่อธรรมไม่ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ ก็ย่อมไม่สามารถที่จะเกื้อกูลให้ปัญญารู้แจ้งชัดตามความเป็นจริงที่จะถึงการดับกิเลสได้

ถ้าเป็นคำสอนที่ไม่ถูก ไม่ตรง ไม่ให้ปัญญารู้ชัดสภาพธรรมตามความเป็นจริง ก็เหมือนกับไซดักมनुषย์ ซึ่งตามปกติแล้ว ไซนั้นสำหรับดักปลา แต่ถ้าเป็นความเห็นผิด ก็สามารถที่จะดักมनुषย์ผู้สะสมความเห็นผิดมา ให้ไปสู่ความเห็นผิดได้

ขอล่าวถึงข้อความต่าง ๆ ในพระไตรปิฎก เพื่อที่จะให้ท่านได้รับฟังข้อความโดยตรง และน้อมคิดถึงประโยชน์ที่มีอยู่ในข้อความนั้น

ใน **อังกุตตรนิกาย ติกนิบาต เลขสูตร ข้อ ๕๗๒** มีข้อความที่ท่านผู้ฟังจะน้อมพิจารณาว่า ท่านเป็นบุคคลประเภทใด ข้อความมีว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๓ จำพวกเป็นไฉน คือ บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่แผ่นดิน ๑ บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่แผ่นดิน ๑ บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่น้ำ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่แผ่นดินเป็นไฉน ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โกรธเนื่อง ๆ ทั้งความโกรธของเขานั้น ก็นอนเนื่องอยู่ในสันดานนานนัก เปรียบเหมือนรอยขีดที่แผ่นดิน ไม่ลบเลือนเร็วเพราะลมหรือน้ำ ย่อมตั้งอยู่ยั่งยืน แม้ฉันใด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมโกรธเนื่อง ๆ ทั้งความโกรธของเขานั้น ก็นอนเนื่องอยู่ในสันดานนานนัก นี่เรียกว่า บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่แผ่นดิน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่แผ่นดินเป็นไฉน ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ โกรธเนื่อง ๆ แต่ความโกรธของเขานั้น ไม่นอนเนื่องอยู่ในสันดานนานนัก เปรียบเหมือนรอยขีดที่แผ่นดิน ลบเลือนไปโดยเร็วเพราะลมและน้ำ ไม่ตั้งอยู่ยั่งยืน แม้ฉันใด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมโกรธเนื่อง ๆ แต่ความโกรธของเขานั้น ไม่นอนเนื่องอยู่ในสันดานนานนัก นี่เรียกว่า บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่แผ่นดิน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่น้ำเป็นไฉน ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ แม้จะถูกว่าด้วยคำหนัก ๆ แม้จะถูกว่าด้วยคำหยาบ ๆ แม้จะถูกว่าด้วยคำที่ไม่พอใจ ก็คงสมานไมตรี กลมเกลียว ประองดองกันอยู่ เปรียบเหมือนรอยขีดที่น้ำ จะขาดจากกันก็ประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น ไม่ตั้งอยู่นาน แม้ฉันใด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน แม้จะถูกว่าด้วยคำหนัก ๆ แม้จะถูกว่าด้วยคำหยาบ ๆ แม้จะถูกว่าด้วยคำที่ไม่พอใจ ก็คงสมานไมตรี กลมเกลียวประองดองกันอยู่ นี้เรียกว่า บุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่น้ำ

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๓ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

ท่านผู้ฟังฟังแล้วอาจจะรู้สึก ว่า ไม่เกี่ยวกับการอบรมเจริญสติปัฏฐานเลย แต่ความจริงท่านอาจจะเคยเป็นบุคคลผู้เปรียบด้วยรอยขีดที่แผ่นดิน คือ เป็นผู้ที่จดจำสิ่งที่ผ่านมาแล้วไว้นานแน่น ถ้าเป็นความโกรธ ก็โกรธฝังใจไม่ลบเลือน ไม่ลืม อย่างนั้นจะดีไหม หรือเป็นผู้ที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมและก็รู้ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล แม้ขณะที่ระลึกถึงสิ่งซึ่งไม่เป็นที่สพอารมณ์ สิ่งที่ไม่พอใจอย่างฝังใจทีเดียว แต่ถ้าเป็นผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ย่อมดีขึ้น คือ เห็นความไม่มีสาระ ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่ใช่สัตว์ ความไม่ใช่บุคคล แม้ในลักษณะของความที่เคยจำ เคยโกรธ เคยไม่พอใจ เคยฝังใจไว้ รอยขีดที่แผ่นดินนั้น ก็จะค่อย ๆ คลายจนกระทั่งในที่สุดเป็นเพียงรอยขีดในน้ำได้ เพราะว่าสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏจริง ๆ ด้วยปัญญาที่รู้ว่า ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนเลย และสภาพธรรมที่ปรากฏนั้นก็เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปอย่างรวดเร็ว

อาจจะระลึกถึงสิ่งที่ไม่พอใจ ที่ฝังใจไว้ บางท่านอาจจะนานมาก แต่ถ้าเจริญสติระลึกบ่อย ๆ ว่า ความฝังใจในสิ่งที่ไม่พอใจนั้น เป็นแต่เพียงนามธรรมและรูปธรรม ก็ จะเห็นความไม่มีสาระ ถึงแม้ว่าไม่อาจที่จะเลิกคิด แต่เวลาที่ระลึกได้ในขณะใดที่คิดก็รู้ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ก็จะทำให้ความไม่พอใจที่เคยสะสมฝังใจอย่างเหนียวแน่นมาก ค่อยละคลาย จนกระทั่งในที่สุดไม่มีสิ่งใดที่จะทำให้ท่านหวนใจได้ ไม่ว่าจะเป็นอริยมรรค หรืออริยมรรคก็ตาม

เพราะฉะนั้น ท่านก็จะเห็นคุณของพระธรรมพร้อมกับการเป็นผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานว่า ไม่ว่าจะเป็นพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงในสูตรไหน ด้วยเรื่องอะไร ท่านเป็นบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้บ้างหรือเปล่า และจะเป็นบุคคลนั้นนานมากน้อยเพียงไร ถึงแม้ว่าจะเคยเป็น ก็เปลี่ยนได้ด้วยปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง เห็นความไม่มีสาระ ความไม่มีประโยชน์ในการที่จะไปจดจำ หรือว่าฝังใจในความโกรธที่เกิดขึ้นเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ซึ่งไม่ทำให้เกิดประโยชน์อะไรเลย ถ้ายังคงยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตนอยู่

เพราะฉะนั้น พระธรรมทั้งหมด เพื่อที่จะให้ระลึกสภาพธรรมตามความเป็นจริง ถ้าทรงแสดงเรื่องของความโกรธ ก็ขอให้พิจารณาตัวของท่านว่า ท่านเป็นบุคคลประเภทไหน ถ้าโกรธเล็กน้อย โกรธนาน ฝังใจ จดจำ ซึ่งไม่ดี ก็จะตื่นขึ้น ด้วยการที่เกิดปัญญาระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงได้ นอกจากนั้น ไม่มีหนทางอื่น เพราะเหตุว่าความจำก็เป็นอนัตตา ไม่สามารถที่จะบังคับบัญชาไม่ให้ไปคิดไปจำในสิ่งซึ่งเคยเกิดขึ้นแล้ว เพราะเหตุว่าสัญญาเป็นอนัตตา เพราะฉะนั้น ก็ย่อมจำ ย่อมระลึกถึงความโกรธซึ่งเคยเกิดแล้วก็ได้ แต่ถ้าสติระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ท่านก็จะเห็นโทษเห็นคุณของอกุศลธรรมและกุศลธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง และอบรมเจริญธรรมฝ่ายกุศลยิ่งขึ้น

นี่เป็นชีวิตประจำวัน เป็นสภาพธรรมตามความเป็นจริงที่จะต้องระลึกรู้ ที่จะต้องขัดเกลา ที่จะต้องละคลายด้วยการอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ชีวิตจริง ๆ ตามธรรมดา ตามปกติของแต่ละท่านที่เคยสะสมมา แล้วแต่ที่ท่านจะเป็นคนประเภทใด มีกิเลสชนิดไหน มากน้อยประการใด ก็จะต้องละคลายไป ด้วยการระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

สำหรับเรื่องการอบรมเจริญสติปัฏฐานนั้น ท่านจะเห็นได้ว่า ผลค่อย ๆ เกิดตามกำลังของปัญญา ซึ่งค่อย ๆ รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏตามเหตุ คือ สติที่ระลึกรู้ลักษณะของนามธรรมนั้นบ้าง รูปธรรมนี้บ้าง ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง จนกว่าจะเป็นความรู้จริง ๆ ที่ประจักษ์แจ้ง

ในลักษณะของสภาพธรรม ซึ่งท่านที่ตรัสรู้แล้ว ได้ประจักษ์แล้ว และได้ทรงแสดงไว้ตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้ที่อดทนต่อผลที่จะเกิดขึ้น เมื่อเหตุได้เกิดเจริญอบรมอยู่เรื่อย ๆ วันหนึ่งผลย่อมเกิดได้ แต่ว่าผลที่จะเกิดต้องแล้วแต่เหตุ ขึ้นอยู่กับเหตุ คือ สติและปัญญาที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง

อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต โฉนผลวรรคที่ ๕ อัจฉายิกสูตร ข้อ ๕๓๒
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรรีบด่วนทำของคฤหบดีชาวนา ๓ อย่างเหล่านี้ ๓ อย่างเป็นไฉน

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คฤหบดีชาวนาในโลกนี้ ต้องรีบเร่งไถนาให้ดี คราดนาให้เรียบร้อย ครั้นแล้วต้องรีบเร่งเพาะพืชลงไป ครั้นแล้วรีบเร่งไขเอาน้ำเข้าบ้าง ระบายเอาน้ำออกเสียบ้าง ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรรีบด่วนทำของคฤหบดีชาวนา ๓ อย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย คฤหบดีชาวนานั่น ไม่มีฤทธิ์หรืออำนาจบันดาลว่า ข้าวเปลือกของเราจะเกิดในวันนี้ พรุ่งนี้จึงมีท้อง มะรืนนี้จึงหุงได้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย โดยที่แท้ สมัยที่ข้าวเปลือกของคฤหบดีชาวนานั้น มีความแปรของฤดู เกิดก็ดี มีท้องก็ดี หุงได้ก็ดี มีอยู่

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล กิจที่ควรรีบทำของภิกษุ ๓ อย่างนี้ ๓ อย่างเป็นไฉน คือ การสมาทานอธิศีลสิกขา ๑ การสมาทานอธิจิตตสิกขา ๑ การสมาทานอธิปัญญาสิกขา ๑ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ควรรีบด่วนทำของภิกษุ ๓ อย่างนี้แล

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนั้น ไม่มีฤทธิ์หรืออำนาจบันดาลว่า จิตของเราจะพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่นด้วยอุปาทานในวันนี้แหละ หรือมิฉะนั้นก็ในวันพรุ่งนี้ หรือในวันมะรืนนี้ ดูกร ภิกษุทั้งหลาย โดยที่แท้ สมัยที่จิตของภิกษุนั้น ผู้ศึกษาอธิศีลอยู่ก็ดี ผู้ศึกษาอธิจิตอยู่ก็ดี ผู้ศึกษาอธิปัญญาอยู่ก็ดี หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่น มีอยู่ เพราะเหตุนี้แหละ ภิกษุทั้งหลาย เธอ

ทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักมีฉันทะอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิศีลศึกษา เราจักมีฉันทะอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิจิตตศึกษา เราจักมีฉันทะอย่างแรงกล้าในการสมาทานอธิปัญญาศึกษา

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ต้องอดทนหรือเปล่าที่จะรอผล ซึ่งความจริงแล้วไม่มีเหตุอย่างอื่นเลย นอกจากการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ เพื่อให้เกิดปัญญาที่ยังไม่เกิด ปัญญาที่ประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมซึ่งไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็วในขณะนี้ ตามปกติตามความเป็นจริง

แต่ปัญญานี้ยังไม่เกิด เพราะฉะนั้น ที่ปัญญานี้จะเกิดได้ ก็ต่อเมื่อเจริญเหตุ ด้วยการระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ที่ใช้คำว่ารีบเร่ง ไม่ใช่ให้รีบเร่งกระทำอย่างอื่นเลย ไม่ใช่ทำให้รีบเร่งไปที่อื่น หรือทำให้รีบเร่งที่จะไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ แต่รีบเร่ง คือ เดียวนี้ ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ สภาพธรรมเมื่อสักครู่ก็ดับไปแล้ว จะเป็นกุศล จะเป็นอกุศล จะเป็นโลภะ จะเป็นโทสะ หรือจะเป็นโมหะคือการหลงลืมสติ ไม่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏในขณะนี้ก่อนนี่ยังไร ก็ดับไปแล้ว ไม่ต้องห่วงไม่ต้องกังวลเลย

เหตุที่จะต้องรีบเร่งกระทำ คือ ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ตามความเป็นจริงในขณะนี้ระลึกได้ ทางตากำลังเห็น เป็นลักษณะรู้ชนิดหนึ่งเท่านั้นเอง นี่เป็นการเริ่มระลึก รู้รีบเร่งที่จะระลึกถึงลักษณะของการเห็นที่กำลังปรากฏที่กำลังรู้ในสิ่งที่ปรากฏทางตา

ทางหูก็เหมือนกัน กำลังมีเสียงปรากฏ กำลังมีสภาพธรรมที่รู้เสียง ไม่ใช่การที่จะตื่นเต้น จดจำอง ที่ว่าเดี๋ยวนี้จะเริ่มระลึกถึงละ ไม่ใช่ตัวตนที่กำลังคิด หรือกำลังเพียรที่จะทำอย่างนั้น แต่เป็นลักษณะของสติซึ่งเกิดระลึกถึงในลักษณะของสภาพได้ยินสภาพที่กำลังรู้เสียงที่กำลังปรากฏในขณะนี้ เป็นสภาพรู้เสียงที่กำลังปรากฏทางหู

ไม่ใช่ตัวตน เหตุที่ละเล็กทีละน้อยอย่างนี้ เป็นการอบรมเจริญปัญญา จนกว่าจะถึงวันที่ปัญญาคมกล้า สามารถที่จะประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน แต่ต้องมาจากการระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้ายังเห็นเป็นคนนั้น เป็นคนนี้ เป็นสิ่งนั้น เป็นสิ่งนี้อยู่ ก็ให้รู้ตามความเป็นจริงว่า ยังไม่ถึงขั้นของปัญญาที่จะประจักษ์ความเกิดดับของนามธรรมหรือรูปธรรมอะไรเลยสักอย่างเดียว เพราะว่ายังไม่สามารถแยกรู้ลักษณะที่ต่างกันของสภาพธรรมที่ต่างกัน ทางตาไม่ใช่ทางใจ ทางตาเพียงเห็นสิ่งที่ปรากฏ ไม่ใช่รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏเป็นอะไร ต้องเริ่มแยกขาดจากกันเสียก่อน และถ้าไม่ระลึกรู้บ่อย ๆ ย่อมไม่มีเหตุที่จะไปหวังผลว่า จะประจักษ์สภาพธรรมที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และเกิดดับแต่ผลย่อมมี ถ้าเหตุมี คือ ระลึกไปเรื่อย ๆ

รีบเร่ง คือ ทุกขณะที่สติสามารถระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏได้โดยไม่หลงลืม ไม่ใช่เป็นการบังคับ แต่อาศัยการฟังบ่อย ๆ เมื่อได้ยินได้ฟังเรื่องของสติที่จะระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ย่อมเป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ จึงค่อย ๆ รู้ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏทางตานี้ ไม่ใช่ในขณะที่รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นสัตว์ เป็นบุคคล จะต้องสามารถแยกสภาพธรรมที่เกิดสืบต่อกัน ซึ่งแต่ละทวารนั้นก็มีสภาพธรรมที่ต่างกัน คือ สภาพรู้ กับสภาพที่ไม่ใช่สภาพรู้ ไม่ใช่สภาพเดียวกันเลย

นี่เป็นการอบรมปัญญาที่จะทำให้ประจักษ์แจ้งในลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง นอกจากนี้ไม่มีหนทางอื่นที่จะดับกิเลส เพราะว่ากิเลสที่จะต้องดับก่อน คือ ความเห็นผิด ความสงสัย ความไม่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

